

Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta
Ústav židovských studií

Bakalářská práce

Postavení vrchního rabinátu v Izraeli

Status of the Chief Rabbinate of Israel

Vedoucí práce:

PhDr. Lena Arava-Novotná, Th.D.

Autor:

Milan Malý

2011

Děkuji všem, kteří mne podpořili.
Zvláště pak PhDr. Leně Aravě-Novotné, Th.D. za mimořádnou trpělivost,
podporu i cenné rady, které mi pomáhaly zpět na správnou cestu.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Postavení vrchního rabinátu v Izraeli napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 28. 7. 2011

_____ *Milan Malý*

Anotace:

Vrchní rabinát Izraele je státem uznávanou nejvyšší náboženskou institucí Židů ve Státě Izrael. V jeho působnosti je nejen náboženské vedení, ale i zajišťování náboženských potřeb, včetně příslušných soudů. Autorita Vrchního rabinátu je však mnohými skupinami izraelské společnosti zpochybňována.

Tato práce hledá odpověď na otázku zdroje legitimacy centrální náboženské autority v židovské historii a proměny postavení, autority a funkce rabína ve společnosti.

Dále popisuje strukturu a fungování současného Vrchního rabinátu a jejich dopad na izraelskou společnost.

Annotation:

The Chief Rabbinate of Israel is the supreme religious authority of Jews recognized by the State of Israel. Within its authority is spiritual leadership as well as jurisdiction over many issues of Jews in Israel. Nevertheless this authority of the Chief Rabbinate has been under strong criticism by many parts of the Israeli society.

This paper seeks an answer to questions about source of legitimacy of a central religious authority in Jewish history and about changes in role of rabbi in community. Moreover the paper describes a structure and functions of contemporary Chief Rabbinate and their impact on the Israeli society.

Klíčová slova:

rabinát, Izrael, autorita, judaismus, náboženské právo, ortodoxie, rabín, vztah státu a náboženství.

Keywords:

rabbinate, Israel, authority, Judaism, religious law, orthodoxy, rabbi, relation of state and religion.

OBSAH

OBSAH	5
Seznam použitých zkratk:	6
ÚVOD	7
1 HISTORIE VRCHNÍHO RABINÁTU	10
1.1 Kořeny centrální autority	10
1.2 Vývoj instituce rabinátu	14
1.3 Vznik Vrchního rabinátu v Erec Jisra'el	19
1.4 Transformace do struktur Státu Izrael	23
1.5 Snaha o obnovení sanhedrinu	26
2 INSTITUCIONÁLNÍ STRUKTURA	28
2.1 Ministerstvo náboženských služeb	28
2.1.1 Vrchní rabinát	29
2.1.2 místní náboženské rady	31
2.1.3 rabínské soudy	32
2.2 Vojenský rabinát	33
3 PŮSOBENÍ	34
3.1 Jurisdikce	34
3.1.1 jurisdikce věcná	34
3.1.2 jurisdikce personální	35
3.2 Postoj společnosti	37
ZÁVĚR	40
Seznam použité literatury	42

Seznam použitých zkratk:

ČEP - *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad*. 6. přep. vyd. Praha : Česká biblická společnost, 1995.

Encyclopaedia Judaica - SKOLNIK, Fred; BERENBAUM, Michael (eds.). *Encyclopaedia Judaica*. 2nd ed. Detroit : Macmillan Reference USA in association with the Keter Pub. House, 2007.

Zkratky jednotlivých biblických knih uvádím tak, jak jsou uvedeny v ČEP.

Pravidla transkripce cizích výrazů:

V práci se řídím transkripcí hebrejštiny navrženou v publikaci:

NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z : slovník pojmů a termínů*. Praha : Sefer, 2004.

Jde-li o slova z jiných jazyků, přizpůsobuji je fonetické formě (arabština, turečtina), případně transliteruji (řečtina), anebo ponechávám v původní formě (angličtina, latina).

Jména a názvy se zažitým českým ekvivalentem (např. Mojžíš, Jeruzalém) či transkripcí (např. Kook, Safed) přejímám bez aplikace výše uvedených pravidel.

Úvod

Tato práce se zabývá Vrchním rabinátem Státu Izrael a jeho postavením v izraelské společnosti, s přihlédnutím k historickému vývoji. Jde o práci deskriptivní, téma nebylo dosud středem zájmu nejen v česko-jazyčném, ale ani v anglosaském prostředí. Současný výzkum soudobé izraelské historie se věnuje spíše politickým kontroverzím, a pokud už se ocitne v oblasti náboženského práva či institucí, jedná se spíše o střípky, sloužící jinému záměru. Ostatně ucelený popis moderního Vrchního rabinátu není dostupný ani v hebrejštině. Naproti tomu témata vývoje instituce rabinátu a zvláště pozice rabínských soudů v moderním státě, jsou přinejmenším v angličtině zpracována poměrně dobře.

Záměrem práce je tedy popis funkcí instituce a formy jejich vykonávání, dále pohled na interakce s izraelskou společností a odkrytí jejich příčin. Jednou ze základních otázek, na kterou je tak nutné odpovědět, je zdroj legitimacy instituce. Tu lze konceptualizovat ve dvou dimenzích, a to postavením rabína ve společnosti a legitimitou centrální autority. Jako nezbytné se proto jeví, vyjít z historického přehledu židovských náboženských autorit a zdrojů jejich moci. Následně pak bude možno srovnat aktuální stav a jeho vývoj pod vlivem politické situace v moderním státě. Takto pojatá práce by mohla posloužit každému zájemci o základní, ale ucelený přehled problematiky.

Z dostupné literatury, která významněji pokrývá části vytýčeného záměru, je třeba jmenovat především tyto autory a práce: Historii *Jišuvu* a jeho politické pozadí, včetně náboženských vlivů, velmi detailně rozebírá Jan Zouplna ve své dizertaci *Od Jišuvu k Izraeli*. Problematika vztahů institucionalizované zbožnosti v rámci judaismu je často předmětem zájmu jen okrajově, ale vývoji a autoritě rabinátu se dlouhodobě věnuje Simon Schwarzfuchs, jehož monografie *A Concise History of the Rabbinate* se stala pramenem i pro příslušná slovníková hesla nejvýznamnějších encyklopedií. Detaily zrodu a organizace vrchního rabinátu na území britského mandátu Palestina, včetně přetisku důležité korespondence raných let, vydal Arje Morgenstern v monografii *Ha-rabanut ha-ra'šit la-arec Jisra'el*. Střípky informací o náboženském právu a především o vztahu náboženství a státu, poskládaných do základního obrazu, lze najít prakticky ve všech, spíše politologicky laděných, pracích Marka Čejky.

Abychom porozuměli tomu, co se přesně skrývá pod názvem instituce Vrchního rabinátu Izraele, je třeba nejprve objasnit obsah některých pojmů, se kterými budeme dále pracovat:

Rabín je znalec *Tóry*, kvalifikovaný k jejímu výkladu, výuce a aplikaci *halachy*.

Rabinát je instituce zajišťující náboženské potřeby židovské obce. V čele rabinátu stojí rabín, pověřený obcí k jejímu náboženskému vedení.

Vrchní rabinát (nabývající v různých dobách různá jména) je státem uznávaná instituce zastřešující náboženskou společnost židů.¹ Je tedy v první řadě vnějším reprezentantem komunity a vnitřní autorita (která je zhusta zpochybňována, jak bude předmětem zvláště 3. kapitoly) je spíše druhotným efektem.

Vrchní rabinát Izraele (v dalším textu jen Vrchní rabinát) má však velmi specifickou úlohu (danou propojením se státem, čímž se zabývá především 2. kapitola) i historii (součást 1. kapitoly), která jej z pohledu části židovstva staví do nadřazené role vůči vrchním rabinátům městským, nebo dokonce zemským. Tato autorita je však jinými skupinami zpochybňována, v závislosti na konkrétní tradici a politickém přesvědčení každého posuzujícího.

Zvláště markantní jsou v tomto ohledu rozdíly v přístupu **dle kořenů**:

- v Evropě, kde zemské rabináty tradičně působily jako prostředník mezi státní mocí a v podstatě cizorodou náboženskou komunitou²,
- ve Spojených státech, kde se důraz na pluralitu názorů i náboženství stal natolik zásadní, že centrální autorita, regulující podobné svobody, není prakticky myslitelná,
- ve východoevropském *chasidismu*³ (bez ohledu na současné působení převážně v USA či Izraeli), který si vybudoval odlišné vnímání autority, obvykle v dědičném postu *cadika*⁴.

---

¹ *Encyclopaedia Judaica*. vol. 4, s. 613.

² To je i případ osmanské vlády nad územím pozdějšího Státu Izrael.

³ Židovské hnutí lidové zbožnosti, vzniklé v 18. stol., srov. *Encyclopaedia Judaica*, op. cit., vol. 8, s. 393–434.

⁴ Doslova „spravedlivý“, v tomto kontextu původně charismatický vůdce *chasidské* komunity. Srov. WERBLOWSKY, Raphael; WIGODER, Geoffrey (eds.). *The Oxford dictionary of the Jewish religion*. New York : Oxford University Press, 1997., s. 706.

Jiný pohled na odlišnosti v přístupu k autoritě Vrchního rabinátu může být **dle stupně náboženské horlivosti**: *charedi* (חרדי) - extrémně zbožný; *dati* (דתי) - zbožný; *masorti*⁵ (מסורתי) - tradicionalista; *chiloni* (חילוני) - sekulární; což v kombinaci s mírou identifikace se státem (*sionismus*⁶) a přesvědčením o nezbytnosti aktivně se zapojit do uspíšení vykoupení (*mesianismus*⁷) definuje nové kategorie se specifickým postojem k instituci Vrchního rabinátu.

Status quo je termín popisující zachování stávajícího stavu. Ve vztahu k probíranému tématu však nejde o celkem oblíbené rozhodnutí – nerozhodnout. *Status quo* demonstruje ve všech případech proces postupného vývoje kompromisu a dá se tak chápat spíše jako „aktuální stav věci v myšleném momentě, i kdyby byl fiktivní“. K prvnímu *statu quo* dochází při zřízení britské mandátní správy a přijetí stávajícího osmanského práva, které je však záhy regulováno britskými nařízeními. K druhému *statu quo* dochází politickým posílením sekulárních sionistů, kteří se snaží získat podporu náboženských autorit vydáním záruk na kontinuitu některých prvků náboženského práva. Třetí *status quo*, který je nejčastěji citován jako dopis Ben Guriona *Agudat Jisra'el* z června 1947, v němž vyjmenovává oblasti,⁸ ve kterých bude budoucí stát prosazovat náboženské hodnoty, je vlastně pokračováním druhého. Čtvrtý význam *statu quo* odkazuje na zakonzervování stavu, tedy zvyklostí daného místa, v době vyhlášení státu.⁹ Přes všechna tato „zachování stavu“ se však vývoj vztahu mezi náboženskými požadavky a představiteli státu nezastavil a stal se předmětem politických vyjednávání.¹⁰

---

⁵ V některých výzkumech se uvádí i členění na „*masorti dati*“ (zbožný tradicionalista) a „*masorti lo kol kach dati*“ (nepříliš zbožný tradicionalista). Souvisí to spotřebou jemnějšího členění 2/3 populace, která by se jinak sama označila za nezbožné, přestože mnozí alespoň částečně dodržují *šabat*, jedí *košer*, atd., avšak motivací jim je spíše tradice, než náboženské cítění.

⁶ *Sionismus* zde i dále v práci použit v politickém smyslu.

⁷ *Mesianismus* – ač je víra v příchod Mesiáše a vykoupení jedním z kréd judaismu, tak je aktivní participace vnímána rozporně, zatímco mystické kruhy ji prosazují, u jiných se, zvláště po výstupu falešného mesiáše Šabtaje Cvi, stává předmětem podezření.

⁸ *Šabat, kašrut, manželství a možnost náboženského vzdělání*. Srov. RABINOVICH, Itamar; REINHARZ, Jehuda (eds.). *Israel in the Middle East : Documents and Readings on Society, Politics, and Foreign Relations, Pre-1948 to the Present*. 2nd ed. Waltham (Mass.) : Brandeis University Press, 2007., s. 58n.

⁹ Např. fungující doprava o *šabatu* v Haifě, kde se kvůli arabské majoritě před vznikem státu nepodařilo prosadit její zastavení.

¹⁰ BARAK-EREZ, Daphne. „Law and Religion Under the Status Quo Model : Between Past Compromises and Constant Change“. *Cardozo Law Review*. 2009, vol. 30, no. 6, s. 2495–2507.

1 HISTORIE VRCHNÍHO RABINÁTU

Detailní historie rabinátu dalece přesahuje možnosti této práce a pro historii rabínského hnutí to platí dvojnásob. Zaměřím se proto na základní momenty v průběhu židovských dějin, které jsou podstatné pro pochopení zdroje legitimacy současného rabinátu. V pozadí stojí především snaha o odpovědi na otázky, odkud pochází autorita rabinátu jako instituce, dále odkud pochází autorita rabínů jako představitelů obce, kdo je rabínem a nakonec, jak vlastně moderní vrchní rabinát vznikl a co ho v průběhu existence formovalo.

1.1 Kořeny centrální autority

Prvotní a nedůležitější autoritou židů je pochopitelně Bůh. Ten, dle tradice, předal na Sinaji *Tóru* Mojžíšovi, který se tak stal interpretem Zákona. K uzavření smlouvy došlo mezi Bohem a lidem,¹¹ ale během krátké doby se ukázalo, že lid není schopen sebekontroly a je třeba, aby nad ním dohlížel a udržoval rituální čistotu někdo znalý. Mojžíš tak na pokyn Hospodina vybral sedmdesát starších a Hospodin na ně přenesl část z ducha, který spočíval na Mojžíšovi.¹² Tím byla rozšířena legitimita duchovního vedení na skupinu nositelů nadání.

Když Mojžíš musel vyřešit své nástupnictví, žádal Hospodina, aby lid nezůstal bez vedení. Hospodin mu nařídil, aby vložení rukou před celou pospolitostí pověřil vedením Jozua, který byl tímto naplněn Božím duchem.¹³ A právě k tomuto momentu se odkazuje původ *smichy*¹⁴, tedy předání pověření a nadání k vedení lidu.

Ale ještě před předáním *Tóry* ustanovil Mojžíš, na popud svého tchána Jitra, soudce nad lidem.¹⁵ Tak byla ustavena centralizovaná hierarchie soudů, neboť delegoval soudní pravomoc „nad tisíci, sty, padesáti a deseti“ a sám řešil pouze

---

¹¹ Nemělo by uniknout pozornosti, že smlouvu uzavřel všechen lid. Ex 24,1–11.

¹² Jde o „*zakanim*“, tedy starší. Nu 11,16–25.

¹³ Nu 27,18–23, Dt 34,9

¹⁴ „*Smicha*“ – ordinace, V textu se snažím odlišit původní *smichu* a její pozdější náhražky označuji „ordinací“.

¹⁵ Ex 18,13–27.

případy, které soudci nižší úrovně nedokázali urovnat.¹⁶ V deuteronomických pokynech je však povinnost ustanovit soudce a správce ve všech branách, které byly dány Hospodinem,¹⁷ což se stane předmětem pozdějšího sporu, zda musí být soud v každém městě, zda jen v opevněných a zda jen v *Erec Jisra'el*.

V královském období se současně s centralizací kultu upevnil model oddělené moci soudní, jejímž nejvyšším představitelem byl král, a moci náboženské, kterou představoval velekněz. Pozdější rabínské interpretace však vidí jako nositele původního nadání – Božího ducha, především proroky.¹⁸ Právě Ezdráš je tradicí považován za spojovací článek k řetězci ordinací soudců v období druhého chrámu, který vyvrcholil novým mocenským útvarem, *sanhedrinem*.

Z babylonského zajetí se totiž lid vrátil se Zerubábelem, z rodu Davida, a Jošua, z rodu Sádoka. Ačkoliv se Zerubábelem bylo spojováno mesiášské očekávání, ze scény mizí a vedení se ujímá Jošua, čímž vzniká úplná teokracie.¹⁹ Zeitlin spekuluje, že k tomu mohlo dojít buďto z politické rozvážnosti, aby Peršané necítili ohrožení svých zájmů z možných nároků Davidova následníka na trůn, anebo z pohnutek teologických, totiž sílícího názoru, že zničení Chrámu i exil jsou důsledkem království, jako nevhodné formy vlády, a špatných činů králů z Davidova rodu.²⁰

Ezdráš však měl získat pověření k budování soudů vykonávajících právo dle Hospodinových zákonů,²¹ čímž byla, přes politicko-správní područí, zajištěna nejen náboženská svoboda, ale i správa vnitřních věcí. Nehemjášův závazek žít v souladu Hospodinovým zákonem, přijatým Mojžíšem, podepsalo 23 kněží, 17 levitů a 44 představitelů lidu,²² čímž bývá dokládán vznik Velkého shromáždění (*Kneset ha-gdola*). Mnozí moderní autoři předpokládají, že v rabínské literatuře tradovaných 120 mužů Velkého shromáždění však neznačí reálné těleso či legendu o něm, ale spíše

---

¹⁶ Jde o „*sarej*“, tedy knížata či správce. Ex 18,21.

¹⁷ Jde o „*šoftim*“, tedy soudce. Dt 16,18.

¹⁸ V traktátu *Avot* je vypočítána posloupnost předávání *Tóry* (v širším smyslu) od Mojžíše přes Jozua, starší a proroky k mužům Velkého shromáždění, a pak jmenovitě k Šamajovi a Hilelovi. Avot 1,1–18.

¹⁹ ZEITLIN, Solomon. „Rashi and the Rabbinate : The Struggle between Secular and Religious Forces for Leadership“. *The Jewish Quarterly Review : New Series*. (Jul., 1940), vol. 31, no. 1, s. 1–3.

²⁰ Tamtéž, s. 2.

²¹ Ezd. 7,25.

²² Neh 10,1–28.

souhrnné označení doby mezi Ezdrášem a Alexandrem Velikým, tedy období výuky *Tóry* a snah o její kodifikaci (*sofrim*).²³

Sanhedrin vznikl zřejmě až za vlády Hasmoneovců jako velekněžská rada, ale postupně byli kněží nahrazováni učenci. Tím se předchozí absolutní velekněžská moc rozdělila mezi krále, velekněze a *sanhedrin*. Přitom se však pravomoci velekněze vztahovaly pouze na chrámový okrsek, vláda Hasmoneovců byla pouze nad Judskem a to jen do příchodu Římanů, ale rozhodnutí *sanhedrinu* byla závazná pro celé židovstvo, tedy včetně *diaspory*.²⁴ Předsednictví *sanhedrinu* bylo původně funkčně rozděleno do dvou postů – *nasi* byl především politickým reprezentantem a jeho zástupce *av bejt din* byl zárukou řádného vykonávání práva. Pozdější rabínská interpretace tohoto dvoupředsednictví spočívá v konstrukci několika generací *zugot*,²⁵ tedy párů učenců s rozdílnou interpretací zákona, která umožňovala jeho dialektickou výstavbu, jaké jsme svědky v *halachické* literatuře.

Sanhedrin je popsán ve stejnojmenném traktátu *mišny* (oddíl *nezikin*, tj. škody): Velký *sanhedrin* se skládá ze 71 soudců²⁶ a řeší nejzávažnější případy zločinů, vydává správní výnosy týkající se celého národa a vůbec má jako nejvyšší soudní orgán v podstatě neomezené pravomoci (vyhlašuje válku, volí krále, velekněze, zřizuje malé *sanhedriny*, řeší spory mezi kmeny, rozhoduje v případech, kdy se malý *sanhedrin* neshodne, rozhoduje o hranicích Jeruzaléma a chrámového okrsku, atd). Malé *sanhedriny* se skládají z 23 soudců a řeší především zločiny a závažné přestupky. Soudy složené z 3 soudců by měly být v každém městě a řešit běžné spory, rozhodovat v manželském právu, ověřovat konverze, vybírat pokuty, atd. Velký *sanhedrin* zasedal původně v chrámovém okrsku a soudci do něj byli doplňováni podle zkušeností ze „tří řad učenců sedících před nimi“.²⁷

---

²³ Srov. JACOBS, Louis. *The Jewish Religion : A Companion*. New York : Oxford University Press, 1995., s. 201.

²⁴ ZEITLIN, Solomon. „Rashi and the Rabbinat...“, op. cit., s. 5.

²⁵ Nejznámější je poslední pár Hilel (Starší) a Šamaj. V každém páru je první zmiňovaný považován za *nasiho* a druhý za *av bejt din*. Srov. SLÁMA, Petr. „Pojetí náboženské a světské autority v normativní židovské literatuře“. In FIALA, Petr; HANUŠ, Jiří; VYBÍRAL, Jan (eds.). *Autorita v abrahamských náboženstvích : Náboženské a politické aspekty autority v judaismu, křesťanství a islámu*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004., s. 19.

²⁶ Počet 71 odkazuje k Mojžíšovi a 70 starším.

²⁷ Sanh. 4,4.

Až na několik výjimek z kněžského rodu, byl úřad *nasiho* od dob Hilela Staršího obsazován jeho potomky, čímž byla s tímto úřadem spojena linie *dauidovců*.²⁸ Jednou z těchto výjimek byl Hilelův žák Jochanan ben Zakaj, který po zničení druhého chrámu obnovil *sanhedrin* při akademii v Javne. Právě jemu jsou připisovány *takanot*, nábožensko-právní ustanovení, která umožnila židům náboženskou existenci bez Chrámu.²⁹

Po Jochananovi nastupil Hilelův vnuk Gamali'el II., ale přes jeho spory se *sanhedrinem* o postavení *nasiho* se tento post proměnil až o několik generací později s Jehudou ha-Nasi. Toho uznal Řím za vrchního představitele židů, a proto je jeho titul, ve smyslu patriarchy, uváděn jako součást jména. *Sanhedrin* byl přemístěn do Galileje a bohatství, moc a vliv úřadu *nasiho* tak vysoké, že měl výhradní právo jmenovat členy *sanhedrinu*.³⁰ V době Jehudy ha-Nasi mizí v pramenech termín *smicha*, tedy ordinace, kterou nahrazuje *minuj*, tedy jmenování soudců. Také jmenování sekulárních představitelů obcí, *parnasim*, bylo v pravomoci patriarchy.³¹

V Babylonu zůstalo mnoho židů z dob Exilu, ale spojení s navrátilci se udrželo díky poutním svátkům, na kterých se židé z *diaspory* objevovali. Po pádu druhého chrámu však vyvstal nový problém týkající se stanovení přesných dat svátků pro lokální bohoslužby. To byla jedna z nejvýznamnějších úloh *sanhedrinu* a *diasporní* židé tak byli na patriarchátu zcela závislí. Zdánlivě se nejedná o zásadní problém, vždyť odchylka novoluní nemohla být větší než jeden den, ale ve skutečnosti to znamenalo nebezpečí, že se bohoslužba zvrhne v modloslužbu.³² Hilel II. z pozice *nasiho* uvolnil r. 358 o.l. pouta *diasporního* židovstva definitivním stanovením výpočtu kalendáře a r. 425 o.l. byl pak galilejský patriarchát včetně *sanhedrinu* císařem zcela zrušen.

Druhá, pro *diasporu* významná pravomoc *sanhedrinu*, potažmo patriarchy, spočívala právě v instalaci nových soudců. Původně se *smicha* udělovala vkládáním rukou již ordinovaného učitele na jeho žáka, později bylo třeba grémia tří učitelů a

---

²⁸ Podle legendy pocházel Hilel z Babylonu a z matčiny strany byl *dauidovec*. Srov. SLÁMA, Petr. „Pojetí náboženské a světské autority v normativní židovské literatuře“ ..., op. cit., s. 19.

²⁹ Tamtéž, s. 20.

³⁰ ZEITLIN, Solomon. „Rashi and the Rabbinat...“, op. cit., s. 11.

³¹ Tamtéž, s. 12n.

³² Což se projevilo ve sporu s *esejci*. SLÁMA, Petr. „Pojetí náboženské a světské autority v normativní židovské literatuře“ ..., op. cit., s. 21.

mohla být udělena pouze v *Erec Jisra'el*. Došlo tak k rozlišení titulu *raban*, tedy představený, který byl vyhrazen *nasimu*, titulu *rabi*, udělovanému *smichou* v *Erec Jisra'el* a titulu *rav*, udělovanému ordinací v Babylonu.³³

V Babylonu pod vedením žáků Jehudy ha-Nasi vznikly akademie v Súře a Nehardeje (později Pumbeditě), které vychovaly nové generace učenců, *amoraim*. Soudní moc, včetně jmenování soudců a ustanovování soudních dvorů,³⁴ držel v rukou exilarcha (*reš galuta*), což byl dědičný post *dauidovců* na babylonském dvoře.³⁵ Moc exilarchy postupně slábla a on sám se dostával do sporu s *amoraim*, kteří poukazovali na to, že jejich autorita pochází od nepřerušeno předávání *Tóry* od Mojžíše.³⁶ Po příchodu islámu se situace změnila a postavení exilarchů významně posílilo. Představeným akademií, *ga'onim*, se podařilo vytlačit exilarchův vliv až v 10. stol. o. l. a pravomoc ustanovovat soudce pro výkon v konkrétním městě³⁷ tak převzali až Šerira Ga'on a jeho syn Chaj Ga'on, kteří rovněž pocházeli z rodu *dauidovců*.³⁸

Nepřerušeno předávání *Tóry* tak zajišťovaly babylonské akademie ordinací *rava*. Řetězec původní *smichy*, tedy předání mojžíšského nadání či ducha, byl však přerušeno, neboť nemohl pokračovat mimo *Erec Jisra'el*. Jmenování soudců patriarchou, exilarchou i pozdějšími *ga'on*y bylo zaštitěno jejich, byť domnělým, *dauidovským* původem.

1.2 Vývoj instituce rabinátu

V Evropě raného středověku jsou známy zmínky o židovských soudech mezi dvěma židy (pokud byla jedna ze stran nežidovská, spadal případ do jurisdikce místního práva), avšak o soudcích či jejich ordinaci informace nemáme.

Situace se měnila na konci 1. tisíciletí o. l., kdy jsou zaznamenány zprávy z Porýní o židovských obcích formovaných dle palestinského vzoru, vyňaté ze správy místních

---

³³ Je třeba dodat, že titul *rabi* se v době druhého chrámu používal mnohem volněji. Tamtéž, s. 22n.

³⁴ Obvykle byl exilarchou do *bejt din* dosazen jeden *dajan* a další dva byli vybráni lokálně.

³⁵ Jde o potomky Zerubábel. ZEITLIN, Solomon. „Rashi and the Rabbinat...“, op. cit., s. 18.

³⁶ Tamtéž, s. 19.

³⁷ „*Pitka de-dajanuta*“. Viz SCHWARZFUCHS, Simon. *A Concise History of the Rabbinat*. Oxford : Blackwell Publishing, 1993., s. 4.

³⁸ ZEITLIN, Solomon. „Rashi and the Rabbinat...“, op. cit., s. 22.

vládců. Obci tak předsedalo volené zastupitelstvo, tzv. *šiv'a tovej ha-ir*³⁹, popř. *parnasim*, které zajišťovalo jednak soudní činnost (bud' jmenováním *dajanů*, nebo vlastním rozhodnutím) a zároveň se zodpovídalo místnímu vládcovi. Na náboženské otázky dohlíželi *archisynagogoi*, představení synagogy, *didascaloi*, učitelé, a *presbyteroi*, starší.⁴⁰

Schwarzfuchs uvádí, že první mimotalmudický výskyt titulu *ha-rav* se nalézá v korespondenci Rašihova, který tak tituloval *rabenu* Geršoma a v pozdějších dopisech i sám sebe.⁴¹ Podle následovníků Rašihova byl *rabenu* Geršom žákem Chaj Ga'ona, a proto platným článkem řetězce babylonské ordinace přenesené do Evropy.⁴² Jisté je, že po návratu od *rabenu* Geršoma a Jicchaka ha-Levi, u nichž sbíral materiál ke komentáři *talmudu*, zakládá Raši vlastní akademii a snaží se prosadit změnu způsobů náboženského vedení obcí ve prospěch učenců.⁴³

Raši se tak vlastně stává zakladatelem rabinátu. Byl silným zastáncem myšlenky, že komunitu by měl řídit člověk znalý *halachy*.⁴⁴ Prosazoval, aby významný trest exkomunikace mohl být vydán pouze za vzájemného souhlasu představitelů obce a *rava*. Dále, že *rav* je oprávněn soudit pouze ve své komunitě.⁴⁵ Titul *rabi* v Rašihově reformě přísluší prověřenému učenci (s odkazem na tradování *Tóry* a palestinský původ francouzsko-německého židovstva) a titul *rav* vyjadřuje pověření k náboženskému vedení konkrétní obce (s odkazem na babylonskou ordinaci, která se pojila k pověření soudit v konkrétní komunitě).⁴⁶

Rabíni však byli zpočátku pouze poradci ve složitých talmudických otázkách,⁴⁷ učili a ordinovali další rabíny a jejich funkce se zároveň omezovala na konkrétní město. Vůči vládcovi však neměli žádné povinnosti či zvláštní výsady, šlo výlučně o

---

³⁹ „Sedm dobrých města“, bez ohledu na skutečný počet. Byli voleni, ale zámožnost byla důležitým prvkem. Srov. SCHWARZFUCHS, Simon. *A Concise History of the Rabbinate...*, op. cit., s. 13.

⁴⁰ ZEITLIN, Solomon. „Rashi and the Rabbinate...“, op. cit., s. 22n.

⁴¹ SCHWARZFUCHS, Simon. *A Concise History of the Rabbinate...*, op. cit., s. 10n.

⁴² Dle respons Šlomo Lurii. Viz ZEITLIN, Solomon. „Rashi and the Rabbinate...“, op. cit., s. 41.

⁴³ Tamtéž, s. 35–43.

⁴⁴ Podle Schwartzfuchse však rabíni postavení *mara di-atra*, tj. „pán místa“ nabývají až na počátku 16. stol. o. l. Viz SCHWARZFUCHS, Simon. *A Concise History of the Rabbinate...*, op. cit., s. 13n.

⁴⁵ ZEITLIN, Solomon. „Rashi and the Rabbinate...“, op. cit., s. 37n.

⁴⁶ Tamtéž, s. 45.

⁴⁷ Podobný post zná současný islám v podobě „*muftího*“, vydávajícího nezávazná nábožensko-právní stanoviska (*fatvy*), vzdáleně podobný je u současného rabínského soudu *chaver bejt din*.

komunitní službu. Rabíni byli voleni zástupci komunity, *kahalu*, zprofesionalizovali se, dostávali plat a uzavírali smlouvy s komunitou na dobu určitou. Ordinace jim dala především právo učit, a proto měli vlastní *ješivy*, jejichž studenti bývali loajální vůči svému učiteli a škole, spíše než vůči komunitě. Vzrůstala soutěživost mezi rabíny a jejich komunitami. Původně se rabíni těšili úctě podle města, v němž působili (neboť bohaté město si mohlo vybírat), později se stávalo, že komunita požívala vážnosti dle věhlasu svého rabína (neboť si mohla dovolit dát mu dobrou nabídku).⁴⁸

Ve Španělsku se situace lišila, židovské komunity zde nebyly tak uzavřené a byly zvyklé na to, že jejich *dajanim* byli jmenováni místním vládcem. Legenda o čtyřech zajatcích⁴⁹ dokládala, že se přímo do Córdoba dostal na konci 10. stol. o. l. velký učenec z babylonské akademie, a proto jsou jeho následníci platnými nositeli titulu *rav*.⁵⁰ Maimonides pak v opozici proti Rašimu tvrdil, že vést komunitu má exilarcha prostřednictvím *dajanů* a předáků, nikoliv rabíni.⁵¹

Hlavní zájem středověkých panovníků, kteří se snažili jmenováním vrchních rabínů na svém území vytvořit hierarchii, či alespoň centrální autoritu (ovšem nikoliv náboženskou, ale politicko-správní), bylo zajistit přísun financí z daní. Dochází k prolnutí, ale zároveň interferenci dvou procesů. Jedním je zdola cítěná potřeba lokálního soudu a druhým shora vítaná hierarchická struktura, jež by zajišťovala snazší manipulaci s komunitou. Vítaná však pochopitelně jen do té míry, dokud se podřizuje autoritě vládce.⁵² Naopak ordinace je vyjádřením superiority tradiční židovské instituce nad aktuální politickou nadvládou místního sekulárního vládce.

Ve sporu o vrchní rabinát nad Francií na konci 14. stol. se ukázaly nedostatky stávající formy ordinace, totiž, že neřešila vztah vůči komunitě. Stály proti sobě dva tábory. Jeden zastával názor, že ordinace je pouze stvrzení schopnosti zastávat úřad, ale rozhodnutí o přijetí rabína je na komunitě. Druhý tvrdil, že ordinace je ustanovením autority nad konkrétní komunitou a tedy v rukou ordinujícího.⁵³

---

⁴⁸ SCHWARZFUCHS, Simon. *A Concise History of the Rabbinate...*, op. cit., s. 21n.

⁴⁹ V Sefer ha-kabala Abrahama ibn Dauda.

⁵⁰ ZEITLIN, Solomon. „Rashi and the Rabbinate...”, op. cit., s. 49n.

⁵¹ Tamtéž, s. 51–55.

⁵² To se dařilo spíše v sefardské části, aškenázská se, částečně pro Rašiho dědictví, centralizaci bránila.

⁵³ SCHWARZFUCHS, Simon. *A Concise History of the Rabbinate...*, op. cit., s. 29.

V 16. stol. byl úřad rabína samozřejmostí, ačkoliv ne každý ordinovaný rabín byl uznávaným znalcem *halachy*. Ordinance probíhala tradičním způsobem „*Jore? Jore! Jadin? Jadin!*“ a navíc byl vystaven certifikát o udělení titulu *rabi*, avšak bez „umístěnky“.⁵⁴ Komunitu i nadále vedlo neučené představenstvo, ale náboženské otázky již spadaly do výhradní sféry jednoho rabína s působností právě v této komunitě.

V souvislosti s inferioritou ordinance se učenci zabývali i možností obnovy *smichy*. Maimonides k tomu napsal: „Myslím si, že pokud všichni učenci v *Erec Jisra'el* budou souhlasit se jmenováním a ordinací soudců, měli by tito být považováni za ordinované a mít právo soudit a ordinovat další“.⁵⁵

Ja'akov Berav se r. 1538 pokusil tento plán uskutečnit v Safedu, kde se usídlilo mnoho učenců po pádu Grenady. Podařilo se mu domluvit se se všemi 25 rabíny Safedu a dle Maimonidova výroku se nechal uznat oprávněným udělovat *smichu*. Následně několika významným rabínům *smichu* předal (mj. Levi ben Habivovi či Josefu Karovi). Problém nastal v okamžiku, kdy jeruzalémský vrchní rabín Levi ben Habiv, původem též ze Španělska, přestal akceptovat podřízenost svou i Jeruzaléma a platnost *smichy* odmítl. Berava napadl na všech možných úrovních. Na věcné, že nesplnil Maimonidovu podmínku, totiž, že neměl souhlas všech učenců v *Erec Jisra'el*. Na dialektické, že Maimonides si nebyl jistý a Nachmanides možnost obnovení *smichy* konsensem odmítá. Na teologické, že se snaží neoprávněně uspišit příchod Mesiáše. A nakonec i na osobní, že je známým *maranem*⁵⁶ a postrádá tak potřebné osobní kvality. Berav byl nakonec nucen uprchnout a po návratu již projekt obnovení sanhedrinu neprosadil.⁵⁷

Tento neúspěšný pokus se o tři století později snažil překonat Jisro'el Šklov (ze Sokolova), žák Ga'ona z Vilna, jehož následovníci (*perušim*) tvořili předvoj pozdějších aškenázských *alijot*. Přišel s myšlenkou, že i když instituce patriarchy a *sanhedrinu* zanikly, tvořily pouze judskou tradici. Nepřerušenu *smichu* by tak mohlo být možné

---

⁵⁴ Potvrzením způsobilosti uchazeče učit a soudit před grémiem. Tamtéž, s. 33.

⁵⁵ V Hilchot Sanhedrin 4,11, viz tamtéž, s. 34.

⁵⁶ Španělské hanlivé označení židů, kteří konvertovali ke křesťanství, obvykle z donucení a mnohdy se ve skrytu drželi původní víry. Hebrejsky „*anusim*“.

⁵⁷ SCHWARZFUCHS, Simon. *A Concise History of the Rabbinate...*, op. cit., s. 35.

najít spolu se ztracenými deseti židovskými kmeny.⁵⁸ Tato mise, směřovaná především do Jemenu se nakonec nezdařila.⁵⁹

V 18. stol. se postavení rabínů proměňuje, velký počet absolventů *ješiv* a malý počet spíše větších komunit zapříčinil potřebu ustavení rabínských pomocníků, kteří by působili lokálně. Často se nový rabín celé komunity vybíral právě z těchto pomocníků. Postupem doby se přešlo k rabínům s působností synagogální a původní rabín celé komunity se stává vrchním rabínem pro danou komunitu.⁶⁰

Zcela odlišný model náboženského vedení komunit vznikl v Haliči, kde *chaside*, následovníci Ba'al Šem Tova, uvykli zcela přilnout ke svému *cadikovi* jako jediné, avšak dědičné, autoritě.

S francouzskou revolucí došlo k zásadnímu obratu v pojetí lidských práv a tím i ve vnímání náboženských autorit. Židé přišli o své výsady a bylo třeba ustavit nový, pro všechny jednotný, pořádek. Vznikl například státní sňatek, ale nebyla pravidla pro rozvod. Napoleon tak v r. 1806 svolal radu židovských hodnostářů, aby stanovila potřebné sekulární právo vedle náboženského. Avšak tato rada neměla ani pravomoci, ani znalosti *halachy*, neboť v ní bylo jen pár rabínů. Proto se rozhodl svolat rabíny s tím, že ustaví *sanhedrin*, který bude moci zákony projednat. Dlouhé debaty o pravomocích nakonec Napoleon uzavřel sérií dekretů, které ustavovaly židovské obce a jejich správu. Rabíni, ochotní podílet se na jednání *sanhedrinu*, byli jmenováni do centrální konzistoře.⁶¹

Druhé tisíciletí o. l. tak především proměnilo funkci rabína. Ze soudce a učence se přesouvá důraz na roli nábožensko-sociální instituce, očekává se od něj především pastorační práce a výuka, pod vlivem protestantů také funkce kazatele či *kantora*. Přes silný odpor části židovstva vzniká hierarchie, podtržená vznikem moderních států.

---

⁵⁸ MORGENSTERN, Arie. *Hastening Redemption : Messianism and the Resettlement of the Land of Israel*. Translated by Joel A. Linsider. New York : Oxford University Press, 2006., s. 102.

⁵⁹ Detailní vyprávění 8 let dlouhé eskapády viz tamtéž, s. 103–110.

⁶⁰ SCHWARZFUCHS, Simon. *A Concise History of the Rabbinate...*, op. cit., s. 63.

⁶¹ Detailní popis viz tamtéž, s. 75–85.

1.3 Vznik Vrchního rabinátu v Erec Jisra'el

Pod osmanskou nadvládou bylo území *Erec Jisra'el* administrativně rozděleno na čtyři správní jednotky (*sandžaky*) a podřízeno provincii (*vilajet*) v Damašku. Osmanský právní systém *miletů*, byl založen na jurisdikci soudů dle náboženské příslušnosti, pro křesťany a židy tedy existovaly zvláštní soudy, podléhající jejich náboženskému právu. Občanství, národnost či rasa nebyly předmětem identifikace před zákonem, pokud byly vůbec srozumitelné.⁶² Nábožensko-správní institucí, zastřešující židovskou komunitu, se stal *chacham baši*, který byl v podstatě exilarchou židů u sultánova dvora. Tomu byla sice formálně podřízena hierarchie rabínských soudů celé říše, ale ve skutečnosti byli vrchní rabíni velkých komunit voleni lokálně a guvernérem provincie respektováni.⁶³

Původní židovské obyvatelstvo *Erec Jisra'el* bylo nejprve na počátku 16. stol. přečísleno vlnou uprchlíků ze Španělska, kteří byli následně v průběhu 19. stol. pozvolna přečísleni imigrací z východní Evropy. Vzhledem k odlišnostem aškenázské a sefardské tradice však docházelo k separaci těchto dvou skupin, což si vyžadovalo samostatných rabinátů. V polovině 19. stol. byl v Jeruzalémě založen vrchní aškenázský rabinát jako protipól k sefardskému vrchnímu rabínovi Jeruzaléma s tradičním titulem *rišon le-Cijon*.

Aškenázská komunita však nebyla zdaleka jednotná a s příchodem skupin polských *charedim* se „varšavský kolel“ v Jeruzalémě stal centrem tuhého odporu proti všem pokusům o modernizaci společnosti, především pak školství. Tento zápas přitáhl pozornost dalších východoevropských *charedim* a tím novou vlnu osídlení a posílení těch nejextrémnějších pozic. Tak vznikly tři komunity, kromě tradiční sefardské to byla aškenázská *mesiánská*, která byla podporována západním židovstvem a její aktivismus ji přibližoval modernitě, a nakonec aškenázská *protimesiánská*, podporovaná z chudé, ale početné části židovstva východní Evropy.⁶⁴

---

⁶² BIRNBAUM, Ervin. *The politics of compromise : state and religion in Israel*. Rutherford : Fairleigh Dickinson University Press, 1970., s. 80.

⁶³ Šlo především o Jeruzalém, Hebron, Safed, Tiberiadu a Jafu. Viz ZUCKER, Norman L. *The coming crisis in Israel : private faith and public policy*. Cambridge (Mass.) : MIT Press, 1973., s. 76.

⁶⁴ MORGENSTERN, Arie. *Hastening Redemption...*, op. cit., s. 205n.

Když Britové dobyli v prosinci 1917 Palestinu, vyhlásil generál Allenby v Jeruzalémě stanné právo.⁶⁵ Fromkin uvádí, že vojenská správa však nebyla příliš nakloněna myšlence samostatného židovského státu. Většina vojáků zastávala otevřeně antisionistické postoje a i těch několik sionistů v administrativě očekávalo, že vznikne mezinárodní území pod trvalou britskou správou, kam se budou moci Židé volně vystěhovat. Na přelomu let 1919 a 1920 vypukly násilnosti mezi Araby a Židy, nejprve v Galileji a posléze se přenesly až do Jeruzaléma. V průběhu vyšetřování událostí vojenská rozvědka zjistila, že jeden z nejvyšších důstojníků spolupracoval při vyvolání nových protižidovských výtržností s jeruzalémským *muftím*. Během několika týdnů byla vojenská správa rozpuštěna a ustanovena civilní, pod vedením vysokého komisaře sira Herberta Samuela, bývalého ministra vnitra britské vlády a především Žida a velmi silného proponenta sionismu.⁶⁶

Civilní správa mohla být zřízena pod ministerstvem kolonií v důsledku konference v San Remu v dubnu 1920, kde byl projednán návrh mandátní listiny, kterou později schválilo Společenství národů v r. 1922.⁶⁷ Tento „Mandát pro Palestinu“ nejen oficiálně interpretuje Balfourovu deklaraci, ale především definuje způsob výkonu mandátu. Pro sionisty bylo vítězstvím ustanovení Židovské agentury jako partnera mandátní správy, jejíž funkce mohla vykonávat Sionistická organizace. Z náboženského hlediska bylo významné nejen zaručení svobody vyznání, ale především právo na vlastní školy. Dále měla mandátní správa rozhodnout o nárocích na svatá místa, dohlížet na náboženské orgány a zajistit, aby nikomu nebyla upřena práva.⁶⁸

Mandát Britové definovali záměrně tak, aby mohli užít, v souladu se svými právními zvyklostmi, místní osmanské právo. To zahrnovalo jednak kodifikované obchodní právo, trestní právo procesní, občanské právo založené na principech *šarí'y* a v oblastech osobního statusu platilo právo příslušné náboženské komunity.

---

⁶⁵ Záměrem bylo sice udržet Francouze stranou co nejdéle, ale vedlejším efektem byla vojenská správa s příliš zjevně dočasným mandátem. Viz FROMKIN, David. *A Peace to End All Peace : The Fall of the Ottoman Empire and the Creation of the Modern Middle East*. 20th anniversary ed. New York : Holt, 2009., s. 312.

⁶⁶ Tamtéž, s. 445–448.

⁶⁷ ZOUPLNA, Jan. *Od jišuvu k Izraeli : Formování izraelských mocenských elit 1919–1949*. Praha : Libri, 2007., s. 26.

⁶⁸ Články 4 a 13–16. Viz RABINOVICH, Itamar; REINHARZ, Jehuda (eds.). *Israel in the Middle East : Documents and Readings on Society, Politics, and Foreign Relations, Pre-1948 to the Present*. 2nd ed. Waltham (Mass.) : Brandeis University Press, 2007., s. 35–40.

Legislativní akty vysokého komisaře či britského parlamentu, měly mít vyšší právní sílu, ale ve věcech jimi neupravených platilo předchozí právo.⁶⁹

Jedním z prvních Samuelových kroků bylo ustavení rady poradců (*Advisory Council*), složené z 10 britských úředníků, 4 muslimů, 3 křesťanů a 3 židů. Snaha zmírnovat napětí, jak ze sionistické tak z arabské strany (nabízel Arabům vznik Arabské agentury, zdvojnásobení zastoupení v radě, atd.), vyústila nakonec v odmítnutí účasti v radě ze všech stran a tak celá pravomoc od r. 1923 již zůstala pouze v rukou vysokého komisaře. Tento vývoj posílil náboženské instituce, v dubnu 1921 byl oficiálně založen Vrchní rabinát a v prosinci 1921 Nejvyšší muslimská rada.⁷⁰

Podoba Vrchního rabinátu nebyla náhodná. Samuel chtěl, aby bylo prázdné místo nejvyšší náboženské autority obsazeno,⁷¹ aby tak měl partnera k jednání, když *Advisory Council* nebyl akceschopný. Navíc Britové záměrně definovali židovskou komunitu jako náboženskou skupinu, nikoliv jako národ.⁷² Jmenoval tedy komisi, která měla s náboženskými představiteli vyjednat ustavení nového *rišon le-Cijon*. Komise rozpoznala, že při množství aškenázských rabínů není možné udržet superiorní sefardskou pozici a navrhla společný duální vrchní rabinát s jednou vrchní rabínskou radou.⁷³ Samuelovi tento model vyhovoval, protože ve funkci vrchního aškenázského rabína Jeruzaléma působil krátce Avraham Jicchak ha-Kohen Kook, který měl poměrně silnou podporu a jehož příznivý pohled byly znám z působení v Londýně. Lepšího partnera by patrně nenašel.

V průběhu vyjednávání podpory pro takový úřad se projevila síla křídla původně polských *charedim*, tou dobou již notně posíleného z Maďarska, Rumunska a Litvy. Ti, společně pod vedením rabína Zonenfelda, zformovali již v r. 1919 skupinu

---

⁶⁹ Srov. ČEJKA, Marek. Právní řád Státu Izrael a Common Law. *Common Law Review*. 2002, č. 3.

⁷⁰ ZOUPĽNA, Jan. *Od jišuvu k Izraeli...*, op. cit., s. 28n.

⁷¹ Rabbi Nisin Donon byl od r. 1915 pouze zastupující *chacham baši* a neměl v Jeruzalémě příliš velkou podporu. Srov. SCHWARZFUCHS, Simon. *A Concise History of the Rabbinate...*, op. cit., s. 138.

⁷² Jednak vyhrocení nacionalismu v Evropě bylo dostatečně odstrašující, zároveň pak bylo potlačení národní identifikace taktickým politickým krokem, ubírajícím vítr z plachet silícímu sekulárnímu sionismu.

⁷³ ZUCKER, Norman L. *The coming crisis in Israel...*, op. cit., s. 77.

*Eda charedit*⁷⁴ s vlastním *bejt din* a odmítali jednat jak se sekulárními sionisty, tak s mandátní správou. Těmito jednáními pověřili sympatizanta, nizozemského novináře Ja'akova Jisra'ela DeHaana, který byl pro diplomatické škody, jež páchal v očích sionistů, v r. 1924 *Haganou*⁷⁵ zavražděn.

Na opačné straně stál rabín Kook, který se stal hybnou silou náboženského sionismu, především pro svou reinterpretaci mesiášské naděje z pasivního očekávání do aktivní participace. Podle něj má jednak pozemské postavení vliv na to nebeské, a je tak třeba usilovat i o pozemský Jeruzalém. Zároveň zastával názor, že sekulární sionismus je jednou z odpovědí na toto volání a neměl by být zcela zatracován, neboť je součástí dějin vedoucích ke spáse, byť si to sami jeho proponenti neuvědomují.⁷⁶

Kook byl ochoten nejen částečně podpořit sekulární sionisty, ale již při pobytu v Londýně (1916–1919) představil vizi vybudování univerzálního rabínského soudu, jehož součástí by byla rada, reprezentující všechny náboženské proudy (v jeho pojetí to znamenalo sefardské a aškenázské tradicionalisty i modernisty).⁷⁷ Z dob, kdy zastával funkci vrchního aškenázského rabína Jafy, měl totiž velmi dobré zkušenosti se spoluprací s místním vrchním sefardským rabínem Ben-Cion Meir Chaj Uzi'elem, pozdějším druhým sefardským vrchním rabínem *Erec Jisra'el*.

Po mnoha vyjednáváních, především o působnosti Vrchního rabinátu, ze které chtěla být *Eda charedit* vyjmuta,⁷⁸ ale i o odmítnutí volebního práva ženám a dalších ústupcích,⁷⁹ bylo v únoru 1921 svoláno shromáždění rabínů a představitelů obcí. Rada vrchního rabinátu a první vrchní rabíni, aškenázský Avraham Jicchak ha-Kohen Kook a sefardský Ja'akov Meir, byli zvoleni. Mandátní správou byl Vrchní rabinát uznán 1. dubna 1921, čímž formálně vznikla první židovská instituce v Palestině.

---

⁷⁴ Jde o komunitu zbožných židů, extrémně lpících na neměnnosti tradice a tváří v tvář sekularizaci dále zpřisňující některé *halachické* *decize* i celkový styl života (v českém jazykovém prostoru jsou někdy nesprávně nazýváni ultra-ortodoxní).

⁷⁵ *Hagana* – „obrana“, původně sionistická domobrana, později hlavní polovojevenská síla *jišuvu*, nakonec reformována do podoby armády Státu Izrael.

⁷⁶ „*ha-geula*“, srov. AVINERI, Šlomo. *Zrození moderního sionismu*. Praha : Sefer, 2001., s. 189–194.

⁷⁷ Srov. MORGENSTERN, Arje. *Ha-rabanut ha-ra'šit la-arec Jisra'el : jisudah ve-irgunah*. Jerušalajim, 1973., s. 33–38.

⁷⁸ Což jí bylo Samuelem přislíbeno, srov. tamtéž, s. 81.

⁷⁹ Dva dopisy rabínu Zonenfeldovi viz tamtéž, s. 175–178.

Zároveň byla stanovena hierarchie rabínských soudů, tedy prvoinstanční lokální soudy a Rada vrchního rabinátu, zasedající jako odvolací soud.⁸⁰

Královským legislativním aktem (*Palestine Order-in-Council*) z r. 1922 byly mj. zřízeny civilní soudy s pravomocí řešit všechny případy nepřislušející jiným soudům a pro náboženské soudy jednotlivých náboženských komunit byly definovány okruhy exkluzivních pravomocí nad vlastními členy.⁸¹

Rabínské soudy, podléhající Vrchnímu rabinátu, tak převzaly exkluzivní pravomoci nad všemi židy, proti čemuž se vzbouřila politická reprezentace zastřešující náboženské antisionisty, *Agudat Jisra'el*. Mandátní správa však trvala na tom, že jde o náboženské právo, a proto jsou vytvořeny samostatné soudy pro muslimy, křesťany a židy, ale přitom je ochotna uznat pouze jednu zastřešující reprezentaci (právníckou osobu) každému náboženství. Navíc argumentovala tím, že zastoupení konkrétního proudu na lokální úrovni je pouze otázkou voleb do lokálních náboženských rad (které *Agudat Jisra'el* bojkotovala) a pokud bude u soudu třeba vyjádření rabína minoritního proudu, bude pozván jako plnohodnotný člen *bejt din*.⁸² V nařízení o organizaci náboženských komunit z r. 1926⁸³ je však umožněno zřít se příslušnosti ke komunitě (*kneset Jisra'el*) a tím struktur Vrchního rabinátu.⁸⁴

1.4 Transformace do struktur Státu Izrael

Na počátku třicátých let již byly sekulární organizace⁸⁵ rozhodujícím elementem, Vrchní rabinát pozbyl politický akcent a byl postaven výhradně do role správce náboženských záležitostí a ceremoniální role. Zdrojem této změny se stal jak odpor sekulárních představitelů k náboženskému vlivu na budování země, který viděli jako

---

⁸⁰ ZUCKER, Norman L. *The coming crisis in Israel...*, op. cit., s. 77.

⁸¹ BIRNBAUM, Ervin. *The politics of compromis...*, op. cit., s. 80.

⁸² Dopis pro *Edu charedit* z května 1922 viz MORGENSTERN, Arje. *Ha-rabanut ha-ra'šit la-arec Jisra'el...*, op. cit., s. 182–184.

⁸³ Tamtéž, s. 200–202.

⁸⁴ ZUCKER, Norman L. *The coming crisis in Israel...*, op. cit., s. 77.

⁸⁵ *Kneset Jisra'el* vymezoval *jišuv* organizačně, Vrchní rabinát byl jeho náboženskou složkou, zatímco *Va'ad le'umi* (Národní rada) politickou složkou, v jejímž rámci se střetávaly politické strany *Mizrachi*, *Agudat Jisra'el* (od poloviny 30. let), *Mapaj* a další. Židovské agentura byla vnější reprezentací, získávala finanční zdroje v zahraničí, komunikovala s britskou správou, měla na starosti přistěhovalectví.

kladení překážek rozvoji, tak přesvědčení, že náboženské cítění je věcí jednotlivce a jeho institucionalizace není třeba.⁸⁶

Z pohledu Vrchního rabinátu, který se viděl jako duchovní autorita, bylo vhodné se z politiky stáhnout a nebýt tak poskvřněn bojem o moc. Politickou roli náboženského sionismu převzala především strana *Mizrachi*, která se starala o přísun peněz Vrchnímu rabinátu ze zdrojů Židovské agentury. Zároveň se *Agudat Jisra'el*, politická organizace zastřešující náboženské antisionisty zastoupená v *kneset Jisra'el* a *Eda charedit*, antisionistická organizace *charedim*, kteří do oficiálních struktur *jišuvu* odmítali vstoupit, otevřeně postavily proti autoritě Vrchního rabinátu a ustavením vlastních soudů, náboženských rad, certifikací *kašrutu* a provozováním vlastních škol, se zcela oddělili od jeho vlivu.⁸⁷

V červnu 1947 byla uzavřena nová dohoda mezi Židovskou agenturou vedenou Ben Gurionem a *Agudat Jisra'el* známá jako Dohoda o *statu quo*.⁸⁸ Boj o vyhlášení samostatnosti vrcholil a sionisté byli nuceni prokázat, že reprezentují zájmy celého židovstva a nikoliv jen partikulárního proudu.⁸⁹ Dohoda slibovala zajištění náboženského charakteru společnosti, nikoliv však státu.⁹⁰

Po vyhlášení nezávislosti vydala provizorní Rada státu první zákon, „Vyhlášení práva a správy“, který uvádí, že „veškeré právo platné na území státu 5. *ijaru* 5708 (14. května 1948) zůstává v platnosti, dokud nebude změněno, nebo zrušeno“.⁹¹ Ještě během funkce provizorní vlády došlo ke schválení zákonů o dnu odpočinku, zajišťujícím *šabat* a náboženské svátky jako dny klidu, s možností určit vlastní dny klidu nežidům a o *košer* stravě pro vojáky. V srpnu 1949 byl schválen zákon o rozpočtu židovských náboženských služeb, stanovící třetinový podíl státu a dvoutřetinový podíl obecních rad na financování místních rabinátů. O měsíc později byl schválen zákon o povinné výchově, který stanovil kromě státních sekulárních škol

---

⁸⁶ ELIASH, Shulamit. „The Political Role of the Chief Rabbinate of Palestine During the Mandate : Its Character and Nature“. *Jewish Social Studies*. 1985, vol. 47, no. 1, s. 34.

⁸⁷ Tamtéž, s. 35-38.

⁸⁸ Viz. RABINOVICH, Itamar; REINHARZ, Jehuda (eds.). *Israel in the Middle East...*, op. cit., s. 58n.

⁸⁹ ZOUPĽNA, Jan. *Od jišuvu k Izraeli...*, op. cit., s. 153.

⁹⁰ Smyslem bylo nerozdělit komunitu na zbožné a sekulární židy. Proto vágně slibuje dodržovat některé náboženské povinnosti, ale nestanoví jakým způsobem. Následná legislativa je již v zajetí snah o příklon k jedné ze stran, spíše než kompromisem.

⁹¹ „Law and Administration Ordinance, 5708-1948“. In *Laws of the State of Israel : Authorized Translation from the Hebrew*. Volume 1. Jerusalem : Government Printer. (1948-1987), s. 1.

i možnosti zřízení a financování státního náboženského školství pro sionistický proud *Mizrachi* i nezávislý antisionistický proud *Agudat Jisra'el*.⁹²

V červnu 1952 byl schválen zákon potvrzující stávající rabínské soudy a začleňující je tak do státní správy. Během britského mandátu totiž náboženské soudy fungovaly jako orgány náboženské komunity a byli jí i placeny. V květnu 1955 vešel v platnost zákon o *dajanim*, ve kterém byli náboženští soudci postaveni na roveň sekulárním, ale zároveň předepsal jejich jmenování prezidentem a navržení prostřednictvím zvláštní komise složené z úředníků a rabínů. V srpnu 1953 byl schválen zákon o národní službě, který zbožným ženám umožňoval náhradní službu, dovolující zachovávat zbožný způsob života, namísto povinné služby v armádě.⁹³

Zároveň byl schválen zákon o jurisdikci náboženských soudů, který předepsal exkluzivní pravomoc ve věci manželství, rozvodu a urovnání mezi židy rabínskému soudu. Na druhou stranu umožnil ženě podat žalobu na vymáhání výživného buď u rabínského, nebo civilního soudu.

V roce 1966 byla v zákoně o *dajanim* upravena hranice 75 let tak, že se nevztahuje na stávající vrchní rabíny. V roce 1972 byly stanovené nové podmínky volby, vrchní rabíni budou od příště voleni na dobu určitou, tedy 10 let. V roce 1980 všechny předchozí úpravy, spolu s rozšířením Rady vrchního rabinátu na 16 členů, přešly do nového zákona o Vrchním rabinátu, který platí dodnes.

Změny v zákonné úpravě však nepřicházely z ničeho nic. Je třeba říct je často jako výdobytky náboženských stran v souvislosti se změnami vlád, popř. jako odezvu na kontroverzní případy. Například spory mezi kandidáty na sefardského vrchního rabína z r. 1953, Jicchakem Nisimem, který byl nakonec do této funkce zvolen, a Ja'akovem Toledanem, který se stal v r. 1958 ministrem náboženství, se přenesly do legislativy změnou způsobu volby vrchních rabínů i složení Rady vrchního rabinátu.⁹⁴

---

⁹² BIRNBAUM, Ervin. *The politics of compromis...*, op. cit., s. 79–83.

⁹³ Tamtéž, op. cit., s. 82–85.

⁹⁴ Současně hrála roli i politická příslušnost, rabín Nisim byl blízký Národní náboženské straně (*Mafdal*) a rabín Toledano byl podporován Ben Gurionem (*Mapaj*), ač byl bez politické příslušnosti. Když pak vyvstala v r. 1960 potřeba volby aškenázského vrchního rabína, snažil se r. Toledano dopomoci bezpartijnímu rabínu Gorenovi, prosazením věkového limitu a požadavku na izraelské občanství, proti rabínu Untermanovi (věk) a rabínu Solovějčikovi (USA), které podporovala *Mafdal*. Celá volba byla zablokována, až dokud r. Toledano nezemřel (r. 1961) a zároveň po volbách potřebovala *Mapaj* podporu *Mafdal* a proto jí přenechala post ministra náboženství. Srov. ZUCKER, Norman L. *The coming crisis in Israel...*, op. cit., s. 82–86.

1.5 Snaha o obnovení sanhedrinu

Myšlenka na obnovení *smichy* a *sanhedrinu* se neomezila jen na pokusy Ja'akova Berava a Jisro'ele Šklova. Na počátku 20. stol se snažil vyjednat podporu pro následování Maimonidova modelu obnovení *smichy* rabín Aharon Mendel ha-Kohen, avšak jeho pokus zmařila 1. světová válka. Dalším pokusem byla ve 40. letech snaha rabína Cvi Kovskera, obnovit *sanhedrin* jako instituci nezávislou na Vrchním rabinátu, k čemuž však získal jen velmi omezenou podporu.

Po vzniku Státu Izrael se jeho první ministr pro náboženství, rabín Jehuda Lejb Fišman–Majmon, který byl vůdčí osobou strany *Mizrachi* a silně podporoval nepolitickou roli Vrchního rabinátu, pokusil prosadit obnovení *sanhedrinu* přeměnou z Vrchního rabinátu v rámci státních struktur. Jakkoliv bylo smyslem posílit židovský charakter státu, nepodpořil ho stávající vrchní rabín Jicchak ha-Levi Hercog a byl naprosto odmítnut antisionistickými *charedim*.

Nejnovějším pokusem se stalo založení *Sanhedrinu*⁹⁵ v říjnu 2004. S podporou bývalého sefardského vrchního rabína a duchovní autority *Šas*, Ovadiji Josefa a jednoho z nejrespektovanějších *poseků charedim* a duchovní autority *Degel ha-Tora*⁹⁶, Josefa Šaloma Eljašuva, byl shromážděním 100 rabínů v Tiberiadě a písemnou podporou 600 dalších prohlášen za držitele *smichy dajan Edy charedit*, rabín Moše Halberstam z Jeruzaléma, který byl jedním z mála spojujících článků mezi sionistickými a antisionistickými *charedim*.

Rok po této události zasedl *Sanhedrin* v 71členném složení, rabín Adin Even Jisra'el Steinsaltz byl zvolen *nasim* a byl založeno několik soudů⁹⁷ a komisí. Většina jmen členů nebyla zveřejněna s odůvodněním, že jde o rodící se těleso a jeho složení se stále proměňuje. Základním principem personální politiky je kooptovat nejučenější rabíny všech proudů.⁹⁸

---

⁹⁵ Pro aktuální informace viz www.thesanhedrin.org.

⁹⁶ Politická strana aškenázských *charedim* (nebo přesněji *mitnagdim*, neboť není příliš podporována *chasidy*). Dominantně sefardská *Šas* má naproti tomu podporu nejen v komunitě *charedim*, ale i mezi nábožensky chladnějšími a těší se tak aktuálně největší podpoře mezi náboženskými stranami. Srov. ČEJKA, Marek. *Judaismus a politika v Izraeli*. 3. rozšíř. vyd. Brno : Barrister & Principal, 2009., s. 125–70.

⁹⁷ Zvláště aktivní je *Bejt din le-injanej bnej Noach*, zabývající se spravedlností nežidovském světě.

⁹⁸ To navazuje na tradici starověkého *sanhedrinu*, doplňovat své stavy z nejzkušenějších učenců a v rodícím se *Sanhedrinu* se každý člen zavazuje přenechat své místo učenějšímu zájemci.

Ačkoliv se rychle ozvaly hlasy o neplatnosti a nesmyslnosti takového kroku, když není možné určit, zda opravdu všichni rabíni v *Erec Jisra'el* souhlasí, nebo zda je dokonce třeba souhlasu nejen rabínů, ale širší společnosti, žádný jednoznačný a definitivní odsudek dosud nezazněl. Kritici také poukazují na to, že někteří z organizátorů jsou spjati s hnutím za obnovu Chrámu, které se snaží docílit zpřístupnění Chrámové hory a založení třetího chrámu. To je však, jako vrcholný projev *mesianismu*, nahlíženo mnohými s nelibostí.

Představitelé *Sanhedrinu* jsou při dotazech na názory na politická témata opatrní a jednoznačně se distancují od státu i struktur Vrchního rabinátu. V dotazech na vlastní působnost jsou také zdrženliví a říkají, že „ještě potrvá několik generací, než se do *Sanhedrinu* dostanou skutečně významní učenci, kterým prozatím jen zahřívají místo“.⁹⁹

---

⁹⁹ *The Sanhedrin* [online].Volunteers for the Sanhedrin Initiative Online, c2006-2010, current revision 16 November 2009 [cit. 2011-07-01]. The Nascent Sanhedrin. Dostupné z WWW: <http://www.thesanhedrin.org/en/index.php?title=The_Nascent_Sanhedrin>

2 INSTITUCIONÁLNÍ STRUKTURA

Jakkoliv byl v Deklaraci nezávislosti Státu Izrael obsažen závazek, že budoucí stát zajistí všem svým obyvatelům plnou sociální a politickou rovnoprávnost bez rozdílu náboženství, rasy a pohlaví,¹⁰⁰ realita je v oblasti náboženství mírně odlišná. Jsou sice zachovány svobody, avšak státní podpora je poskytována selektivně. Ostatní jsou pouze tolerováni a bezkonfesijnost formálně neexistuje.

Je paradoxem izraelské politiky, že ačkoliv vrchní představitelé *jišuvu* byli převážně sekulární sionisté a náboženství využívali především účelově k legitimizaci svých postojů, přijali některé požadavky náboženských představitelů, aby získali jejich podporu. Tento zárodek ve formě vágního kompromisu a jeho vymáhání se stal jedním z určujících faktorů izraelské domácí politiky. Potřeba podpory náboženských sionistů totiž vedla k prosazování jejich požadavků skrze státní aparát.

Za tímto účelem bylo již v první (provizorní) vládě zřízeno Ministerstvo pro náboženství a válečné oběti.¹⁰¹ Ministerstvo garantuje podporu státnímu náboženství a zastřešuje zároveň i ostatních třináct registrovaných náboženských komunit.¹⁰² Působí na místní úrovni skrze místní náboženské rady, které obsazují místní rabináty. Lokální náboženské rady doplňuje soustava rabínských soudů, řešících sporné případy náboženského práva.

2.1 Ministerstvo náboženských služeb

Ministerstvo se nepodílí jen na chodu ortodoxních náboženských komunit, ale je i zodpovědné za zajištění svatých míst, organizaci náboženských svátků, náboženskou osvětu a dodržování náboženských předpisů (zejména *šabatu* a *kašrutu*).

Tři hlavní složky pravomocí ministerstva jsou finanční, personální a legální. Zásadní pravomocí je správa rozpočtu náboženských služeb, ministerstvo hradí 40 %

---

¹⁰⁰ Deklarace nezávislosti. Viz RABINOVICH, Itamar; REINHARZ, Jehuda (eds.). *Israel in the Middle...*, op.cit., s. 72–74.

¹⁰¹ Původní název Ministerstvo náboženství a válečných obětí byl změněn na Ministerstvo náboženství (1951), později na Ministerstvo náboženských věcí (1981) a po krátkém zrušení (2004) bylo opětovně obnoveno jako Ministerstvo náboženských služeb (2008).

¹⁰² Bahá'í, drúzy, muslimy a deset křesťanských denominací. Viz *Facts about Israel*. Jerusalem : Israeli Ministry of Foreign Affairs, 2010., s. 88.

nákladů lokálních náboženských rad,¹⁰³ prostřednictvím kterých navíc pomáhá financovat *ješivy* a přiděluje stipendia jejich žákům. Ministerstvo dále jmenuje vrchní rabíny, navrhuje náboženské soudce a jmenuje členy lokálních náboženských rad. Poslední sférou jsou, kromě správy a dohledu na svatá místa, certifikace pohřebních společností a dohled nad Vrchním rabinátem, v přenesené pravomoci udělovat výrobcům i dovozcům osvědčení *hechšer*.

2.1.1 Vrchní rabinát

Vrchní rabinát je státem uznaná nejvyšší *halachická* autorita. Sestává z dvou vrchních rabínů (aškenázského a sefardského), Rady vrchního rabinátu a kanceláře. Ministerstvo náboženských služeb kanceláři Vrchního rabinátu propůjčuje pravomoci k udělování certifikací. Veškeré pravomoci vrchních rabínů, s výjimkou neformální autority úřadu, plynou z předsednictví buď Radě vrchního rabinátu, nebo Vrchnímu rabínskému odvolacímu soudu.¹⁰⁴

Rada vrchního rabinátu¹⁰⁵ je nejvyšším orgánem a vrchní rabíni jsou jako vedoucí rady formálně nejvyššími náboženskými představiteli. Rada vydává nařízení a prováděcí předpisy pro místní rabináty, ověřuje způsobilost budoucích soudců a rabínů, uděluje osvědčení *hechšer* a vydává *halachická responsa*.¹⁰⁶

Vrchní rabíni jsou v současnosti voleni na 10 let a po 5 letech v úřadu se vzájemně vystřídají v předsednictví jedné ze zmíněných institucí. Vrchním rabínem se může stát pouze *dajan* starší 40 a mladší 70 let. Rada vrchního rabinátu je volena zároveň s vrchními rabíny a skládá se z obou vrchních rabínů, deseti *dajanů* starších 30 let (5 aškenázských a 5 sefardských) a dále z jednoho z vrchních rabínů měst Jeruzaléma, Tel-Avivu, Haify a Berševy, kteří se po 5 letech v úřadu vystřídají se svým protipólem tak, že vždy slouží buď sefardský, nebo aškenázský.¹⁰⁷ Teoreticky tak má

---

¹⁰³ Rozpočtový dodatek k zákonu o náboženských službách z r. 1985. V původním zákoně z r. 1971 hradilo ministerstvo 1/3 nákladů, což neformálně platilo i dříve.

¹⁰⁴ Toto uspořádání vzdáleně připomíná starověké *zugot*, tedy dvojici *nasi* a *av bejt din*.

¹⁰⁵ Původně plnila Rada funkci vrchního rabínskému odvolacího soudu, později byl pro tento účel vytvořen *bejt din ha-rabani ha-gadol* (tedy přesněji „Vrchní rabínský soud“, ale v práci ho záměrně tituluji i jeho působností) a původní funkce Rady byly rozděleny mezi oba úřady.

¹⁰⁶ „Chief Rabbinate of Israel Law, 5740-1980“. In *Laws of the State of Israel : Authorized Translation from the Hebrew*. Volume 34. Jerusalem : Government Printer. (1948–1987)., s. 97.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 98.

mít rada 16 členů, ale post obou vrchních rabínů Jeruzaléma je dlouhodobě neobsazen.¹⁰⁸

Původně se konaly volby každé 3 roky, ale až do r. 1972 byli stávající pouze potvrzováni. První volební shromáždění čítalo 68 rabínů a 34 sekulárních představitelů a volená Rada vrchního rabinátu se skládala z vrchních rabínů a dalších 3 aškenázských a 3 sefardských.¹⁰⁹ V ústavě Vrchního rabinátu z r. 1926 bylo složení Rady potvrzeno a stanoveno, že volební shromáždění bude složeno ze 2/3 rabíny a 1/3 sekulárními představiteli místní samosprávy.¹¹⁰ V r. 1935 byla volba modifikována funkčním obdobím 5 let a shromážděním ze 42 rabínů a 28 sekulárních představitelů volených *Va'ad le'umi*. V r. 1963 byla Rada paritně rozšířena na 12 členů a shromáždění na 75 rabínů a 50 představitelů místních náboženských rad.¹¹¹

V r. 1972 došlo k ustanovení funkčního období vrchních rabínů na 10letý mandát, který nesmí být bezprostředně opakován a volební shromáždění na paritně zastoupených 80 rabínů a 70 představitelů veřejnosti. V r. 1980 byly všechny změny integrovány do zákona o Vrchním rabinátu a počet členů Rady zvýšen na 16 s mandátem na 5 let, což platí dodnes.¹¹²

Volební shromáždění 80 rabínů je složeno z vrchních rabínů komunit největších 30 měst, 14 místních rad, 2 regionů, 8 *mošavů*, služebně nejstarších rabínů komunit v Jeruzalémě, Tel-Avivu, Haifě a Berševě, 10 služebně nejstarších *dajanů*, vrchní vojenský rabín a jeho zástupce a dalších 10 rabínů navržených ministrem pro náboženské služby a schválených vládou. Veřejnost zastupuje v 70 mandátech 25 starostů největších měst, 10 předsedů největších místních rad (6 lokální a 4 regionální), 18 předsedů největších náboženských rad (14 městských a 4 lokální), 5 poslanců, 2 ministři a dalších 10 osob, navržených ministrem pro náboženské služby a schválených vládou.¹¹³

---

¹⁰⁸ Oba poslední úřadující, Jicchak Kolic (aškenázský vrchní rabín) a Šalom Mesas (sefardský vrchní rabín), zemřeli v r. 2003. Silné zastoupení *Eda charedit* paralyzovalo lokální náboženskou radu v Jeruzalémě, a tak je zvolení nových zástupců v nedohlednu.

¹⁰⁹ SCHWARZFUCHS, Simon. *A Concise History of the Rabbinate...*, op. cit., s. 139.

¹¹⁰ MORGENSTERN, Arje. *Ha-rabanut ha-ra'sit la-arec Jisra'el...*, op. cit., s. 194n.

¹¹¹ BIRNBAUM, Ervin. *The politics of compromis...*, op. cit., s. 82.

¹¹² Srov. „Chief Rabbinate of Israel Law, 5740-1980“..., op. cit., s. 97–106.

¹¹³ Tamtéž, s. 99n.

2.1.2 místní náboženské rady

Místní náboženské rady jsou operační složkou systému a mají tři podoby podle místní samosprávy: lokální, regionální a městskou. Náboženská rada může být zřízena kdekoli tam, kde existuje místní samospráva, ale nesmí ji převýšit počtem členů.¹¹⁴ V současnosti působí v 73 městech, 54 regionech a vedle 124 lokálních samospráv 170 místních náboženských rad.¹¹⁵

Místní rada se obnovuje každé 4 roky, kandidáty navrhuje z 45% ministerstvo náboženských služeb, z 45% místní samospráva a 10% připadá na místní rabinát. Pokud se zástupci těchto tří těles neshodnou, postoupí výběr komisi ministrů (vnitřní, náboženství a spravedlnosti), pokud se ani oni neshodnou, rozhodne celá vláda. Počet členů místní náboženské rady nesmí převýšit počet členů příslušné samosprávy.¹¹⁶

Místní rada připravuje rozpočet, ze kterého jsou hrazeny místní náboženské potřeby: platí místní rabíny a dohlíží na ně, spravuje a provozuje *synagogy* a *mikve*, dohlíží na *kašrut*, pořádá osvětu, hospodaří se sociálním fondem (např. financování pohřbu sociálně slabým), provozuje místní *ješivy*, atd.

Místní rabíni mohou uzavírat sňatky (a hlásit je k registraci), připravovat žadatele o *gijur*¹¹⁷, připravovat listiny pro rabínské soudy, vyučovat, se souhlasem Vrchního rabinátu ordinovat nové rabíny a zabývat se „pastorační“ péčí ve své komunitě. Místní rabíni jsou voleni místní radou po splnění podmínek ordinace.

Ordinace rabínů probíhá před grémiem učitelů složením zkoušek z jednotlivých okruhů a podle nich pak držitel certifikátu příslušného učitele získává právo učit, nebo soudit. Je časté, že si rabín nechá potvrdit ordinaci několika certifikáty, zvláště oblíbené jsou osobně vydané vrchním rabínem.¹¹⁸

---

¹¹⁴ „Jewish Religious Services Law, 5731-1971“. In *Laws of the State of Israel : Authorized Translation from the Hebrew*. Volume 25. Jerusalem : Government Printer. (1948–1987)., s. 125.

¹¹⁵ *Facts about Israel...*, op. cit., s. 91.

¹¹⁶ „Jewish Religious Services Law, 5731-1971“ ..., op. cit., s. 125.

¹¹⁷ Tedy konverzi k judaismu dle *halachy*.

¹¹⁸ SCHWARZFUCHS, Simon. *A Concise History of the Rabbinate...*, op. cit., s. 141.

2.1.3 rabínské soudy

Rabínské soudy¹¹⁹ jsou součástí státního soudního systému, ale podléhají ministerstvu pro náboženské služby, soudce (*dajanim*¹²⁰) jmenuje prezident na návrh jmenovací komise. Desetičlenná jmenovací komise je složena z obou vrchních rabínů, 2 dalších členů Rady vrchního rabinátu, 2 členů *Knessetu*, ministrů náboženských služeb a spravedlnosti, 2 zástupců právnické komory (*Liškat orchej ha-din be-Jisra'el*) a je volena každé 3 roky.¹²¹

Soudcem rabínského soudu se může stát pouze ten, kdo alespoň dva roku sloužil jako městský rabín. Řadový soudce v rabínském soudu nesmí být starší 70 let, předseda nesmí být starší 75 let, pro vrchního rabína věková hranice již platí také. Soudce dále musí být bezúhonný, může zároveň vykonávat funkci rabína.¹²²

V Izraeli je v současnosti 12 regionálních rabínských soudů první instance (v Ariel, Ašdodu, Aškelonu, Berševě, Haiřě, Jeruzalémě, Netaniji, Petach Tikvě, Rechovot, Tel Avivu, Tiberiadě a Safedu), druhou je Vrchní rabínský odvolací soud v Jeruzalémě při Vrchním rabinátu. V rámci regionálního rabínského soudu zasedají specializované soudy (rozvodové, dědické, atd.). Zvláštní soudy jsou exkluzivně vyhrazeny ověřování konverzí a rozhodování o personálním statusu. Rabínský soud zasedá ve zvláštním složení i pro různé etnické skupiny. Fyzicky jde o stejný soud, ale může dojít k interpretačním a především procesním odlišnostem, což musí reflektovat složení soudu alespoň jedním znalcem příslušného práva.

Nejnověji jsou ustanovovány asistenční jednotky přidružené ke všem náboženským soudům, jako pomoc při mediaci konfliktů, či konzultaci rodinného práva.¹²³

---

¹¹⁹ Ustaveny mandátní správou v *Order-in-Council (1922)*, validovány zákonem o rabínských soudech r. 1952 a dále upraveny v zákonu o jurisdikci rabínských soudů r. 1953, a *dajanim* r. 1955.

¹²⁰ Tak i sekulární soudce – „*šoftim*“.

¹²¹ SHENHAV, Sharon. „Choosing Religious Court Judges in Israel : A Case Study“. *Jewish Political Studies Review*. 2006.

¹²² „Dayanim Law, 5715-1955“. In *Laws of the State of Israel : Authorized Translation from the Hebrew*. Volume 9. Jerusalem : Government Printer. (1948–1987), s. 74.

¹²³ Religious Courts (Assistance Units) Law, 5771–2011.

2.2 Vojenský rabinát

Vojenský rabinát má ve státní struktuře zvláštní postavení.¹²⁴ Je podřízen armádnímu velení, konkrétně přímo náčelníku štábu. Vrchního vojenského rabína jmenuje ministr obrany na návrh náčelníka štábu po schválení Vrchním rabinátem. I řadoví rabíni v armádních službách musí být schváleni Vrchním rabinátem. Centrální kancelář zajišťuje organizační záležitosti, jednotliví rabíni jsou jako kaplani přiděleni k jednotkám.

Vojenský rabinát zajišťuje naplnění náboženských potřeb vojáků (jak materiálních, tak personálních), košer stravu, identifikaci a pohřby padlých, osvětu a zvýšení morálky. Vojáci v aktivní službě podléhají v případě náboženskopravních úkonů (svatba, rozvod, obřizka, konverze, atd.) vojenskému rabinátu, nebo mohou požádat o zproštění a přenechání úkonu civilnímu rabinátu dle předchozí příslušnosti.

Vojenský rabinát vydává i vlastní *halachická* rozhodnutí, která jsou Vrchním rabinátem respektována. Vrchní vojenský rabín má právo účasti na všech jednáních Rady vrchního rabinátu, avšak bez hlasovacího práva.¹²⁵

---

¹²⁴ Toto specifikum je součástí širšího oddělení armády od civilního práva. Na územích mimo hranice Státu Izrael, ale obsazených a spravovaných armádou (tedy např. v Judeji a Samaří po šestidenní válce), neplatí izraelské právo a právní rámec je zajišťován nařízenými vojenské správy (ostatně obdobně to platilo v době britské vojenské správy). Vojenský rabinát tak má v rámci armádní struktury působnost i na území pod vojenskou správou.

¹²⁵ „Chief Rabbinate of Israel Law, 5740-1980“..., op. cit., s. 104.

3 PŮSOBENÍ

3.1 Jurisdikce

Celá struktura státních náboženských institucí je určena pro výkon a správu židovského práva, *halachy*. Ostatní náboženství¹²⁶ mají sice vlastní soudy a vlastní strukturu náboženských institucí zaručených zvláštními zákony, nezískávají však státní podporu. Je to důsledek faktu, že v době britského mandátu náboženské soudy nebyly součástí státní správy, ale vnitřními orgány náboženských komunit, což změnil izraelský zákon o soudech z r. 1952 pouze u rabínských soudů.

3.1.1 jurisdikce věcná

Rabínským soudům byly Brity v r. 1922 svěřeny exkluzivní pravomoci v případech zřízení i správy náboženských fondů a ve vyjmenovaných věcech osobního statusu členů své komunity, nejsou-li cizinci. Konkrétně, pouze ve věcech sňatku, rozvodu, výživného a potvrzení závěti. Ostatní věci osobního statusu (tedy alimenty, poručnictví, legitimita a adopce nezletilých, zabránění nakládání s majetkem právně nezpůsobilých, závěti, dědictví a správa majetku nepřítomných osob)¹²⁷ stejného okruhu osob byly svěřeny do sdílené jurisdikce rabínských soudů. Tedy, v případě souhlasu všech zúčastněných stran, spadaly do jurisdikce rabínských soudů a bez tohoto souhlasu naopak do jurisdikce sekulárních soudů.

Tato úprava zůstala v platnosti i po vzniku Izraele. K následným úpravám došlo v rámci dodatku o svatbách a rozvodech zákona o jurisdikci rabínských soudů v r. 1953, kdy bylo výživné přesunuto do sdílené jurisdikce. Následně byly ze seznamu věcí osobního statusu vyškrtnuty (a tím vyňaty z jurisdikce rabínských soudů zcela) adopce, zákonem o adopci z r. 1960, a závěti a dědictví, zákonem o dědictví z r. 1965.¹²⁸

---

¹²⁶ K muslimům, židům a 9 katolickým a ortodoxním křesťanským církvím, registrovaným britskou správou, přibyli ještě drúzové v r. 1957 (ustavení vlastních soudů v r. 1962), anglikánská evangelicko-episkopální církev v r. 1971 a bahá'í v r. 1972.

¹²⁷ Co je míněno pojmem „věci osobního statusu“ vypočítává čl. 51 *Palestine Order-in-Council*. Viz SHAVA, Menashe. „The Rabbinical Courts in Israel : Jurisdiction Over Non-Jews?“ *Journal of Church and State*. 1985, vol. 27, no. 1, s. 99.

¹²⁸ Tamtéž, s. 99n.

Zákon o rodinných soudech z r. 1995 zřídil zvláštní civilní soudy, specializované na rodinné právo. Tyto soudy mají s náboženskými sdílené pravomoci ve věcech týkajících se výživného, péče o dítě a dělení majetku při rozvodu (rozvody samotné zůstávají v exkluzivní pravomoci náboženských soudů). Platí tedy, že na který soud se žadatel obrátí dříve, ten nad případem získá exkluzivní pravomoc, což se mnohdy projevuje závodem, který z manželů podá návrh první.¹²⁹

Nejvyšší soud¹³⁰ (jehož jedním z pěti členů je vždy *dajan*) svým rozhodnutím opakovaně potvrdil, že civilní soud není oprávněn posuzovat náboženské právo, ani prověřovat rozhodnutí rabínských soudů. Jedinou instancí oprávněnou k přezkoumání rozhodnutí rabínských soudů je Vrchní rabínský odvolací soud.¹³¹ Na druhou stranu, zákon o pramenech práva z r. 1980 uvádí mezi platné prameny práva mj. *mišpat ha-ivri*¹³², což umožňuje i civilním soudům zdůvodnit svá rozhodnutí podle *halachy*, a dále zajišťuje místo příslušnému expertu v kanceláři generálního prokurátora.

3.1.2 jurisdikce personální

Základní premisou personální příslušnosti ke konkrétnímu náboženskému soudu je, že jde o člena příslušné náboženské komunity. Rabínské soudy tak mají pravomoc nad případy, kdy jsou všechny dotčené strany židy. Ovšem pravomoci rabínských soudů se vztahují i na sekulární Židy.

Důvod, proč sekulární Židé nejsou ve věci kompetencí rabínských soudů odlišeni, spočívá ve způsobu převzetí původního práva z dob britského mandátu. Britové totiž, při výstavbě svého práva na osmanském systému *miletů*, zachovali superiorní pozici práva muslimského, *šarí'y*. Zřídili sice civilní soudy se zbytkovou pravomocí (tedy s působností všude tam, kde není vyhrazena exkluzivita jinému soudu), ale muslimským soudům, na rozdíl od soudů rabínských a křesťanských, ponechali exkluzivní pravomoci ve všech případech osobního statusu. Důsledkem

---

¹²⁹ Téměř vždy je pro ženu výhodnější rozhodnutí civilního soudu a pro muže naopak rozhodnutí rabínského soudu.

¹³⁰ Míněn sekulární Nejvyšší soud, Vrchní rabínský odvolací soud je jeho rabínským protějškem.

¹³¹ SHAVA, Menashe. „The Rabbinical Courts in Israel...“, op. cit., s. 101.

¹³² Část *halachy* aplikovatelná i mimo náboženský rámec (převážně majetkové právo) a subjekty tak mohou být i nežidé. Silným proponentem byl bývalý soudce Nejvyššího soudu Menachem Elon.

tohoto stavu bylo mj. i to, že pokud u soudu stály strany muslimská a židovská a jednalo se o případ ve sdílené pravomoci rabínského soudu, ale exkluzivní pravomoci muslimského soudu, rozhodoval muslimský soud.

Izraelští zákonodárci však v zákoně o jurisdikci rabínských soudů uvedli že: „záležitosti manželství a rozvodu židů v Izraeli, kteří jsou státními příslušníky či mají trvalý pobyt ve Státě, budou v exkluzivní pravomoci rabínských soudů“¹³³. Avšak právo, kterým se řídí rabínské soudy, tedy *halacha*, rozumí pod termínem „žid“ člověka, který má Židovskou matku, nebo v souladu s *halachou* konvertoval. Není tedy podstatné, zda je členem náboženské komunity, jak to definovalo mandátní právo.¹³⁴

Vzhledem k tomu, že před soudem stojí mnohdy dvě protistrany spadající do jurisdikcí odlišných soudů, vznikají v takových případech nestandardní situace. Již mandátní právo na takové okolnosti pamatovalo a stanovilo, že v případech různých náboženských příslušností, může kterákoliv ze stran požádat o rozhodnutí předsedu Nejvyššího soudu, který rozhodne o přidělení ke konkrétnímu náboženskému soudu, podle uvážení svého a svých pomocníků z dotčených komunit.¹³⁵

V r. 1969 však zákon o záležitostech zrušení manželství (což obsahuje rozvod, anulaci či neplatnost uzavření sňatku) stanovil, že „záležitosti zrušení manželství, které nejsou předmětem exkluzivní jurisdikce některého z náboženských soudů, budou v jurisdikci civilního nebo náboženského soudu, dle rozhodnutí předsedy Nejvyššího soudu“¹³⁶. Tím je umožněno rozvádět manželství, aniž by muselo být užito náboženského práva, což je zvláště užitečné pro příslušníky neregistrovaných náboženství. V ostatních případech platí mandátní úprava, tedy přidělení k některému z náboženských soudů.

Zákon o jurisdikci rabínských soudů z r. 1953 dále zmiňuje, že ve věcech personálního statusu, kde rabínský soud nemá pravomoc exkluzivní, tuto pravomoc exkluzivně získá, pokud všichni zúčastnění vyjádří s tímto souhlas. Tento souhlas však může být implicitní, tedy jeden přístup k rabínskému soudu v dané věci vytváří jeho neodvolatelnou exkluzivní pravomoc. Zároveň to znamená, že pokud takový

---

¹³³ Sekce 1 zákona o jurisdikci rabínských soudů, dle SHAVA, Menashe. „The Rabbinical Courts in Israel...“, op. cit., s. 102.

¹³⁴ Tamtéž, s. 102.

¹³⁵ Tamtéž, s. 105n.

¹³⁶ Sekce 1 zákona o záležitostech zrušení manželství, tamtéž, s. 104n.

souhlas vydá osoba nepříslušná k rabínskému soudu (třeba nežidovského původu), tímto se podřizuje rozhodnutí, vydaném na základě *halachy*.¹³⁷

Dalšími případy, kdy se musí podříditi *halachickému* rozhodnutí i osoba nespádající personálně do jurisdikce rabínskému soudu, jsou např. dědictví či *chalica*¹³⁸. Při vyřízení dědictví přísluší totiž, podle zákona o dědictví z r. 1965, jurisdikce tomu soudu, do jehož působnosti spadal zemřelý. Pokud bratr zemřelého (*levir*) odmítne rituál *chalica* bezdětné vdově, je ta oprávněna žalovat ho u rabínskému soudu o výživné po celou dobu, dokud nesvolí. Zákon o jurisdikci rabínských soudů však stanoví, že „rabínský soud má exkluzivní pravomoci v případě, kdy žena žádá bratra zemřelého manžela o *chalicu*“. Chybí tedy zmínka, že by mělo jít o člena židovské komunity, protože se exkluzivně vztahuje i na nežidy.¹³⁹

Rabínské soudy tedy mají tři druhy pravomocí, jsou-li všichni účastníci Židé: exkluzivní (konverze, manželství a rozvod), sdílenou (dědictví, alimenty, adopce, atd.) a arbitrážní. Ve sdílené pravomoci je jurisdikce určena dle první instance. Pokud proběhne jednání sekulárního soudu ve věci sdílené působnosti, rabínský soud již danou věc není oprávněn projednat. Arbitrážní pravomoc je obdobná, jde o rozhodnutí případu bez ohledu na personální příslušnost rabínskému soudu, pokud se na soud obrátí obě strany pře, jsou pro ně rozhodnutí rabínskému soudu právně závazná.

3.2 Postoj společnosti

Vzhledem k faktu, že Vrchní rabinát jednak reprezentuje jen část náboženské komunity židů a navíc symbolizuje zbožnou menšinu, přičemž má pravomoci zasahující do života sekulární většiny společnosti, je předmětem mnohých kontroverzí. Ty jsou jak legální (tedy zpochybňující autoritu rabinátu jako instituce), tak personální (tedy zaměřené nikoliv proti instituci, ale proti jejím protagonistům) a nakonec i věcné (tedy zaměřené proti konkrétním rozhodnutím, případně proti míře pravomocí, nebo způsobu jejich užívání).

---

¹³⁷ Tamtéž, s. 110n.

¹³⁸ Vyvázání z *levirátního* manželství.

¹³⁹ SHAVA, Menashe. „The Rabbinical Courts in Israel...“, op. cit., s. 108n.

Každá z těchto kontroverzí by mohla vydat na vlastní práci, ačkoliv jde většinou o důsledky nastavení systému a konkrétní situace. Agreguji je proto do hlavních faktorů, které formují majoritní pohled jednotlivých skupin společnosti¹⁴⁰ na podporu Vrchnímu rabinátu, a dále budu pracovat především s těmito faktory.

Silně pro jsou skupiny *mesiánské* a náboženští sionisté (*dati le-umi* a *chardal*, tj. *charedi le-umi*), pro které je židovský stát krokem k eschatologickému naplnění židovských dějin. Příznivci náboženského sionismu jsou obvykle pro posílení vlivu náboženských institucí a Vrchní rabinát spatřují jako předstupeň budoucího obnoveného *sanhedrinu*. Svůj postoj ovíjejí převážně od učení Avrahama Jicchaka Kooka. *Chardal* jsou mezi *charedim* unikátní právě pro podporu státu a slouží i v armádě.¹⁴¹ Méně horlivá, zato početnější, skupina *dati le-umi*, pro kterou je služba v armádě jednou z klíčových hodnot, provozuje již od r. 1953 *ješivy chesder*, které kombinují talmudické studium a vojenskou službu.

Vlažně pro jsou skupiny *datim*, *masortim* a sekulárních sionistů, každá má však odlišné důvody. Většina *datim* vnímá Vrchní rabinát jako tradiční instituci, vůči které mají výhrady převážně pro výrazné sejetí s politikou a zanedbávání učitelské role. Část z nich, společně s většinou *masortim* zastává odmítavý postoj spíše vůči centrální autoritě samotné, než proti Vrchnímu rabinátu jako konkrétnímu projevu. Argumentují, že centrální autorita odporuje tradičnímu, pro jiné romantizovanému, židovskému pojetí rabína jako individuální autority a hierarchie je cizorodým prvkem. Sekulární sionisté naproti tomu podporují Vrchní rabinát spíše pragmaticky, jednak jako symbolickou státní strukturu a jednak jako prvek integrace zbožných a sekulárních židů, což posiluje národ i stát.¹⁴²

Vlažně proti je značná část *chilonim*, většina *mitnagdim*¹⁴³ a část *chasidim*. Opět však mají ke svým postojům různé důvody. *Chilonim* jsou sociologicky komplikovaná skupina, neboť do ní spadá (v závislosti na konstrukci ostatních kategorií) téměř polovina populace. Za *chilonim* jsou totiž v Izraeli považováni nejen zcela sekulární,

---

¹⁴⁰ Jakkoliv je třeba zdůraznit, že jde o značné zjednodušení.

¹⁴¹ Slouží převážně v samostatné jednotce známé jako *Nachal ha-charedi* se základnou v Jeninu. Přesněji jde o prapor *Necach Jehuda*, v rámci brigády *Kfir*, spadající pod velitelství střed.

¹⁴² Někteří autoři to popisují jako izraelské občanské náboženství, konstruované především v 50. letech. Srov. DON-YEHIYA, Eliezer. *Religion and Political Accommodation in Israel*. Translated by Deborah Lemmer. Jerusalem : The Floersheimer Institute for Policy Studies, 1999., s. 103.

¹⁴³ Také „*litujim*“, tedy litevští. Původně odpůrci *chasidů*, přeneseně všichni aškenázští *charedim*, kteří nejsou ani *chasidé*, ani *sionisté*.

ale obvykle i částečně observantní židé, či stoupenci reformních proudů judaismu. Reformní by se nezdráhali Vrchní rabinát podporovat, kdyby ten ovšem byl ochoten reformní proudy respektovat. Společně se sekulárními, pod značným vlivem americké tradice nezávislých kongregací, tak vystupují především proti hegemonii Vrchního rabinátu v otázkách rozhodování o osobním statusu (zvláště uznání konverzí tzv. neortodoxních proudů). Sekulárním jde především o vymanění se z područí rabínských soudů, které neuznávají jako nadřazené sekulárnímu právu a silně prosazují zásahy Nejvyššího soudu.¹⁴⁴ Sami se často chápou jako Izraelci, nikoliv židé.

Naproti tomu, část *chasidim* sdružená v *Agudat Jisra'el* a většina *mitnagdim* oponují Vrchnímu rabinátu především z politických důvodů. Lze říci, že pragmaticky využívají struktur Vrchního rabinátu (například jsou zastoupeni ve státních náboženských radách i soudech, pobírají státní podporu), ale navenek ho právě za sepětí se státem kritizují. Vrchní rabinát považují spíše za státní strukturu, nikoliv náboženskou a *halachické* vedení přenechávají vlastním náboženským autoritám sdruženým ve své Radě učenců. Do kategorie vlažného odmítání, byť z opačných důvodů, lze zařadit i hnutí *Chabad* lubavičských *chasidů*, ti sice Vrchní rabinát nerespektují, ale díky *mesianismu* nepohlíží s odporem na sionisty a jejich poslední *rebe* Menachem Mendel Schneerson, považovaný stoupenci za Mesiáše, se angažoval i ve volbách.

Silně proti jsou především zapřisáhlí antisionisté, část *mitnagdim* a většina *chasidim*. Jejich pozice je obdobná, ve většině případů neuznávají Vrchní rabinát pro sepětí se státem, který se deklaruje jako židovský. Většina je sdružena v *Edě charedit*, která následuje *minchag jerušalmi*, má vlastní Radu učenců, provozuje vlastní soud, certifikaci *kašrutu*, vlastní *mikve*, školy i hřbitovy a pro svou uzavřenost v novodobých *ghettech* je prakticky izolována od státu.¹⁴⁵ Základem odporu této skupiny je teologický spor o tzv. tři přísahy. Jde o *midraš*,¹⁴⁶ který je antisionisty vykládán jako zákaz budování vlastní země daný židům Hospodinem.

---

¹⁴⁴ Sem spadá největší část věcných kontroverzí, např. otázka kdo je žid, pravomoci rabínských soudů, vztah *halachy* a sekulárního práva, snaha o prosazení sekulárních sňatků, problematika financování náboženských škol, výjimka služby v armádě pro studenty *ješiv*, sociální podpora *charedim*, kteří programově nepracují, snahy o revizi pojetí *kašrutu* a *šabatu*,

¹⁴⁵ Vlastní velmi přísnou certifikaci *hechšer* uděluje pod známkou *Badac*, což je název vlastního soudu *Bejt din cedek*. Součástí jsou *chasidé* ze skupin Satmar, Dušinski, Breslov, *Shomer emunim*, dále *mitnagdim* z Brisku a část *perušim*.

¹⁴⁶ Ktuvot 111a.

ZÁVĚR

Z výše popsaného je zřejmé, že současná forma instituce není vyhovující téměř pro žádnou ze skupin. Stále sílící sekularisté tlačí na politicko-právní prosazení paralelní pravomoci sekulárního soudnictví v otázkách vyhrazených náboženskému soudu a navíc požadují podřízení náboženských soudů nejvyššímu soudu. Náboženští sionisté se snaží o opak, tedy o prosazení náboženského práva v ještě větší míře pro celou (tedy i sekularizovanou) společnost. Náboženští antisionisté autoritu státního náboženského práva odmítají zcela a nežidovských skupin se celá věc vlastně netýká. Příznivce navíc nepřidá nízká efektivita instituce, která vytváří dodatečnou byrokracii a má zájem na vytváření postů pro své stoupence.

Na druhou stranu, vrchní rabinát plní vytyčenou úlohu, tedy zajišťuje naplnění náboženských potřeb všem, kdo jsou ochotni akceptovat jeho přístup, a navíc je tu i pro ty, kteří hledají institucionální zakotvení, či cíl sentimentu.¹⁴⁷ Ve světle konceptu zástupné zbožnosti¹⁴⁸ plní i úlohu pro nemalou část sekularizované společnosti, které instituce integrovaná do státu, se kterým se identifikují,¹⁴⁹ umožňuje přenechat zodpovědnost za rituální část vztahu s Bohem na skupině, která ji podstupuje dobrovolně.

Takový přístup nakonec i *halachicky* podpírá např. Aharon Lichtenstein, který upozorňuje na to, že nelze sledovat jen povinnost, ale je třeba snažit se i o optimální stav. Ačkoliv tedy není pro centrální autoritu jasná opora, neznamená to, že by taková autorita byla v rozporu s *halachou*. Jako významné vidí právě služby poskytované veřejnosti, neboť v moderní době by bez zajištění Vrchním rabinátem (a jeho propojením se státem) nebylo možné zajišťovat např. *kašrut* a další *micvot*.¹⁵⁰

---

¹⁴⁷ MUCH, Theodor; PFEIFER, Karl. *Svár bratří v domě izraelském : Židovstvo mezi fundamentalismem a osvícenstvím*. Z něm. orig. přel. Marie Goldmannová. Praha : Themis, 2000., s. 81.

¹⁴⁸ Grace Davieová sice píše o křesťanství, ale v judaismu je tento koncept o to významnější, že v něm samotném nejde o spásu individuální, ale kolektivní. Srov DAVIEOVÁ, Grace. *Výjimečný případ Evropa : podoby víry v dnešním světě*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009.

¹⁴⁹ Zvláště již dříve zmíněným občanským náboženstvím. Srov. DON-YEHIYA, Eliezer. *Religion and Political Accommodation in Israel*., op. cit., s. 103.

¹⁵⁰ Aharon Lichtenstein slouží jako děkan (*roš ješiva*) v Har Merkaz, což je významná sionistická *ješiva*. LICHTENSTEIN, Aharon. „The Israeli Chief Rabbinate : A Current Halakhic Perspective“. *Tradition*. 1992, vol. 26, no. 2, s. 26–38.

Odpovědí na zpochybnění legitimacy centrální autority, je tvrzení zastánců, že stát Izrael je jedinou obcí věřících¹⁵¹ a proto je v souladu s *halachou* jednotné vedení v náboženských záležitostech. Postavení *mara di-atra*, na které se oponenti odkazují, se vztahovalo na izolované komunity, což není případ Izraele, na jehož celém území platí stejné právo. Nakonec mnohé skupiny nerespektující Vrchní rabinát vytváří vlastní centralizované struktury.

Je zajímavé, že instituce *Chachama baši* přispěla k tomu, že sefardé obecně projevují menší odpor k náboženské hierarchii, naproti tomu ruská zkušenost s *mi-ta'am*¹⁵² vede u značné části aškenázských *charedim* ke zvýšenému odporu vůči státům kontrolovaným rabinátům.

Podpora či eliminace odporu majoritní části veřejnosti bude v budoucnu, vzhledem k progresi vývoje, vázána na řešení problému sociálních výhod *charedim* a zavedení paralelního sekulárního rodinného práva. Tedy dojde spíše k oddělení, než sloučení antagonistických skupin. Jejich posílení vnitřní integrity by mohlo následně vést ke snížení podezřívavosti a následnému pozvolnému přiblížení. Druhá cesta, totiž otevření se tradičních struktur reformním proudům (např. členství v radách) by totiž zasáhlo spíše onu ortodoxii, než většinovou společnost, což by situaci naopak spíše vyhrotilo.

Řešení této otázky je však spíše úkolem pro další výzkum, nejlépe sociologický, který by analyzoval postoje izraelské veřejnosti (tedy jejích specifických skupin) k případným změnám. To by umožnilo porozumět nejen společenské poptávce, ale i její dynamice. Taková znalost by umožnila najít cestu nejmenšího odporu a minimalizovat tak významnou konfliktní linii.

Za potřebné považuji bádání ve směru méně popsaných alternativních institucí, což by vyžadovalo buď navázání přímého kontaktu, nebo detailní průzkum místních archiválií. Cenná by byla i analýza produkce moderní izraelské sociologie (případně i religionistiky a psychologie), neboť otevírá pohled na tíživé problémy společnosti a zároveň předkládá výsledky zkoumání místních badatelů, kteří mají lepší znalost zdrojů.

---

¹⁵¹ Much, T.; Pfeifer, K. *Svár bratří v domě izraelském...*, op. cit., s. 79;

¹⁵² Vládou dosazovaní rabíni. Srov. SCHWARZFUCHS, Simon. *A Concise History of the Rabbinate...*, op. cit., s.135.

Seznam použité literatury

Prameny

Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 6. přep. vyd. Praha : Česká biblická společnost, 1995. 1007, 296 s. ISBN 80-85810-08-5.

„Dayanim Law, 5715-1955“. In *Laws of the State of Israel : Authorized Translation from the Hebrew*. Volume 9. Jerusalem : Government Printer. (1948–1987), s. 74.

Facts about Israel. Jerusalem : Israeli Ministry of Foreign Affairs, 2010. 362 s.

„Chief Rabbinate of Israel Law, 5740-1980“. In *Laws of the State of Israel : Authorized Translation from the Hebrew*. Volume 34. Jerusalem : Government Printer. (1948–1987), s. 97–106.

„Jewish Religious Services Law, 5731-1971“. In *Laws of the State of Israel : Authorized Translation from the Hebrew*. Volume 25. Jerusalem : Government Printer. (1948–1987), s. 125–127.

„Law and Administration Ordinance, 5708-1948“. In *Laws of the State of Israel : Authorized Translation from the Hebrew*. Volume 1. Jerusalem : Government Printer. (1948–1987), s. 1.

„The Chief Rabbinical Council (Elections) Law, 5732-1972“. In *Laws of the State of Israel : Authorized Translation from the Hebrew*. Volume 26. Jerusalem : Government Printer. (1948–1987), s. 43.

RABINOVICH, Itamar; REINHARZ, Jehuda (eds.). *Israel in the Middle East : Documents and Readings on Society, Politics, and Foreign Relations, Pre-1948 to the Present*. 2nd ed. Waltham (Mass.) : Brandeis University Press, 2007. 650 s. ISBN 0874519624.

Sekundární literatura

AVINERI, Šlomo. *Zrození moderního sionismu*. Praha : Sefer, 2001. 250 s. ISBN 80-85924-28-5.

BARAK-EREZ, Daphne. „Law and Religion Under the Status Quo Model : Between Past Compromises and Constant Change“. *Cardozo Law Review*. 2009, vol. 30, no. 6, s. 2495-2507. ISSN 0270-5192.

BIRNBAUM, Ervin. *The politics of compromise : state and religion in Israel*. Rutherford : Fairleigh Dickinson University Press, 1970. 348 s. ISBN 0-838-67567-0.

ČEJKA, Marek. *Judaismus a politika v Izraeli*. 3. rozšíř. vyd. Brno : Barrister & Principal, 2009. 278 s. ISBN 978-80-87029-39-8.

ČEJKA, Marek. „Právní řád Státu Izrael a Common Law“. *Common Law Review*. 2002, č. 3. ISSN 1213-4678.

DAVIEOVÁ, Grace. *Výjimečný případ Evropa : podoby víry v dnešním světě*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. 212 s. ISBN 978-80-7325-192-5.

- DON-YEHIYA, Eliezer. *Religion and Political Accommodation in Israel*. Translated by Deborah Lemmer. Jerusalem : The Floersheimer Institute for Policy Studies, 1999. 113 s. (Publications on Religion, Society, and State in Israel, vol. 9, ISSN 0792-6251).
- FROMKIN, David. *A Peace to End All Peace : The Fall of the Ottoman Empire and the Creation of the Modern Middle East*. 20th anniversary ed. New York : Holt, 2009. 643 s. ISBN 978-0-8050-8809-0.
- ELIASH, Shulamit. „The Political Role of the Chief Rabbinate of Palestine During the Mandate : Its Character and Nature“. *Jewish Social Studies*. 1985, vol. 47, no. 1, s. 33-50 ISSN 0021-6704.
- LICHTENSTEIN, Aharon. „The Israeli Chief Rabbinate : A Current Halakhic Perspective“. *Tradition*. 1992, vol. 26, no. 2, s. 26–38. ISSN 0041-0608.
- JACOBS, Louis. *The Jewish Religion : A Companion*. New York : Oxford University Press, 1995. 648 s. ISBN 0-19-826463-1.
- MORGENSTERN, Arie. *Hastening Redemption : Messianism and the Resettlement of the Land of Israel*. Translated by Joel A. Linsider. New York : Oxford University Press, 2006. 284 s. ISBN 978-0-19-530578-4.
- MORGENSTERN, Arje. *Ha-rabanut ha-ra'šit la-arec Jisra'el : jisudah ve-irgunah*. Jerušalajim, 1973. 204 s.
- MUCH, Theodor; PFEIFER, Karl. *Svár bratří v domě izraelském : Židovstvo mezi fundamentalismem a osvícenstvím*. Z něm. orig. přel. Marie Goldmannová. Praha : Themis, 2000. 146 s. ISBN 80-85821-88-5.
- SHAVA, Menashe. „The Rabbinical Courts in Israel : Jurisdiction Over Non-Jews?“ *Journal of Church and State*. 1985, vol. 27, no. 1, s. 99–112. ISSN 0021-969X.
- SHENHAV, Sharon. „Choosing Religious Court Judges in Israel : A Case Study“. *Jewish Political Studies Review*. 2006, vol. 18, no. 3–4. ISSN 0792-335X.
- SCHWARZFUCHS, Simon. *A Concise History of the Rabbinate*. Oxford : Blackwell Publishing, 1993. 191 s. ISBN 0-631-16132-5.
- SKOREK, Artur. „Rola ortodoksyjnego judaizmu w kształtowaniu prawa w Państwie Izrael“. *Studia Judaica*. 2007, rok 10, nr. 1(19), s. 63–86. ISSN 1506-9729
- SLÁMA, Petr. „Pojetí náboženské a světské autority v normativní židovské literatuře“. In FIALA, Petr; HANUŠ, Jiří; VYBÍRAL, Jan (eds.). *Autorita v abrahamských náboženstvích : Náboženské a politické aspekty autority v judaismu, křesťanství a islámu*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. s. 13–29. ISBN 80-7325-052-7.
- ZEITLIN, Solomon. „Rashi and the Rabbinate : The Struggle between Secular and Religious Forces for Leadership“. *The Jewish Quarterly Review : New Series*. (Jul., 1940), vol. 31, no. 1, s. 1–58. ISSN 0021-6682.
- ZOUPLNA, Jan. *Od jišuvu k Izraeli : Formování izraelských mocenských elit 1919-1949*. Praha : Libri, 2007. 327 s. ISBN 978-80-7277-336-7.
- ZUCKER, Norman L. *The coming crisis in Israel : private faith and public policy*. Cambridge (Mass.) : MIT Press, 1973. 282 s. ISBN 0-262-24018-1.

Užití encyklopedie a slovníky

NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z : slovník pojmů a termínů*. Praha : Sefer, 2004. 285 s. ISBN 80-900895-3-4.

SKOLNIK, Fred; BERENBAUM, Michael (eds.). *Encyclopaedia Judaica*. 2nd ed. Detroit : Macmillan Reference USA in association with the Keter Pub. House, 2007. 17521 s. ISBN 978-0-02-865928-2.

WERBLOWSKY, Raphael; WIGODER, Geoffrey (eds.). *The Oxford dictionary of the Jewish religion*. New York : Oxford University Press, 1997. 764 s. ISBN 0-19-508605-8.

Elektronické dokumenty nebo jejich části

The Sanhedrin [online].Volunteers for the Sanhedrin Initiative Online, c2006-2010 [cit. 2011-07-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.thesanhedrin.org>>.